

Gewenste erkenningsmaatregelen van betrokkenen van binnenlandse adoptie en afstand, 1956 - 1984

Opgetekend aan tafels en in gesprekken met
afstandsmoeders, afstandsvaders, afgestane
kinderen en adoptieouders – onder de titel
erkenningstafels

“Geef woorden aan verdriet, het onverwoorde leed
fluistert in 't overladen hart, zodat het breekt...”

William Shakespeare, *Macbeth*

Datum

September 2022

Opdrachtgever

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Onderzoeksteam

Bianca Breumelhof
John Elffers
Robin Groen
Ido Smits

bezoekadres Maliebaan 16 3581 CN Utrecht
postadres Postbus 85198 3508 AD Utrecht

telefoon +31 30 236 30 30
website www.aef.nl

/ Inhoud

/ 1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding en context van erkenningstafels	4
1.2	Opdracht aan AEF	7
1.3	Opbouw rapport	7
1.4	Overzicht van veelgebruikte termen	8
/ 2	De omvang van het veld – in de periode 1956 t/m 1984 – omvang van de genodigden	9
/ 3	Werkwijze	11
3.1	De uitgangspunten	11
3.2	De uitvoering	12
/ 4	Inventarisatie gewenste erkenningsmaatregelen	14
4.1	De afstandsmoeders en twee vaders	14
4.2	De afgestane kinderen	18
4.3	De adoptieouders	27
/ 5	Eerste ordening gewenste maatregelen in zes domeinen	29
/ 6	Hoe verder	31
/ 7	Tot slot	33
/ A	Bijlage: Overzicht maatregelen ter erkenning per groep betrokkenen, per tafel en gegroepeerde individuele gesprekken	34
A.1	De afstandsmoeders en twee vaders	35
A.2	De afgestane kinderen	4234
A.3	De adoptieouders	59

/ 1 Inleiding

1.1 Aanleiding en context van erkenningstafels

Op 9 november 2021 zond de Minister voor Rechtsbescherming een brief naar de Tweede Kamer¹. Daarin heeft de Minister het besluit toegelicht om het onderzoek 'Verdiepend historisch onderzoek naar de impact van binnenlandse afstand en adoptie in de periode 1956-1984' (hierna: het onderzoek) stop te zetten en vervolgstappen besproken. Dit onderzoek volgde op een verkennend onderzoek uit 2017 dat naar aanleiding van Kamervragen uit 2014 werd opgezet (zie Tabel 1 voor een beknopt overzicht).

De brief aan de kamer uit november 2021 volgde op de publicatie van de rapporten van de Commissie van onafhankelijke deskundigen inzake binnenlandse afstand en adoptie, ook wel de Commissie Finkenauer genoemd, en de Auditdienst Rijk (ADR). In deze rapporten komt naar voren dat er fouten zijn gemaakt bij het uitvoeren van het onderzoek, die met name betrekking hebben op het inrichten van het Aanmeldpunt Binnenlandse afstand en adoptie. Het daarbij ontstane wantrouwen in het vervolg van het onderzoek leidden tot het besluit om het onderzoek te stoppen.

Daarnaast schreef de Minister in de brief ook over vervolgstappen. Een daarvan had te maken met het belang van erkenning voor belanghebbende, hierover schreef hij: *"Het rapport van de Commissie van onafhankelijke deskundigen heeft mij geleerd dat belanghebbenden niet alleen belang hechten aan inzicht in het verleden, maar ook aan andere maatregelen voor erkenning. Die andere erkenningsmaatregelen dienen aan te sluiten bij de betekenis die belanghebbenden daaraan geven en aan hun behoefte. Hierbij wil ik dat belanghebbenden ervaren dat zij serieus worden genomen en dat hun positie en hun verhaal ertoe doen."* De Minister stelde voor om dit middels verdiepende gesprekken met een zo breed mogelijke groep van belanghebbenden aan zogenaamde 'erkenningstafels' te doen.

Vervolgens is een traject op gang gezet om maatregelen voor erkenning in kaart te brengen.

De erkenningstafels zijn een eerste poging van de overheid om met een brede afspiegeling van betrokkenen in gesprek te komen en te verkennen welke erkenningsmaatregelen daaruit voortvloeien. Het ministerie heeft voor de organisatie van de erkenningstafels een onafhankelijke partij gezocht, gegeven het heersende wantrouwen bij het adoptieveld. De eerdere enquête (uit januari 2022, zie Tabel 1 voor details) vormt de eerste voorloper van de erkenningstafels. De hernieuwde start van het verdiepende onderzoek in het najaar voldoet aan de behoefte van het adoptieveld om inzicht en duidelijkheid te krijgen ('De onderste steen moet boven').

¹ Kamerstukken, 31265, nr. 97

Tabel 1: Overzicht van de context 2014 – 2021 waaruit de erkenningstafels voortvloeien

Jaar	
2014	Naar aanleiding van een uitzending van het KRO-programma Brandpunt Marith Volp (PvdA) stelt Kamervragen over de aard en omvang van gedwongen adoptie in Nederland sinds de invoering van de Adoptiewet in 1956.
2015	Opdracht van de Minister van Veiligheid en Justitie Van der Steur tot een verkennend onderzoek naar de (gevolgen van) de afstandspraktijk in de periode tussen 1956 en 1980 en de lessen die daaruit voor het heden getrokken kunnen worden. Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Veiligheid en Justitie geeft de opdracht aan de Radboud Groep voor Historische Demografie en Gezinsgeschiedenis (Radboud Universiteit).
2017	<p>Publicatie van het rapport ‘Beklemd in de scharnieren van de tijd’ op basis van onderzoek dat is uitgevoerd door de Radboud Universiteit.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ In dit verkennend onderzoek stippen de onderzoekers onder andere de impact van afstand doen aan. Zij rapporteren dat veel van de geïnterviewde moeders in latere fasen van hun leven te kampen kregen met uiteenlopende psychische- en psychosomatische problemen, die zij herleiden naar ervaringen rondom het afstaan van hun kind. ▶ De Radboud Universiteit doet geen uitspraak over de ervaringen van kinderen waar afstand van is gedaan. Het aantal geïnterviewden was te beperkt. ▶ Zij pleiten om deze reden en om het feit dat nog onbekend is hoeveel afstandsmoeders en vaders er zijn, en deze grote groep niet is gesproken voor een diepgravende vervolgstudie.
2019	<p>Opdracht in januari van de Minister van JenV voor het voornoemde diepgravende vervolgonderzoek.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ In augustus start het onderzoek met als doel een completer beeld te krijgen van de wijze waarop de binnenlandse afstand en adoptie verliep tussen 1956 en 1984, vanuit de optiek van de betrokkenen: afstandsmoeders (een klein aantal vaders), afgestane kinderen, adoptieouders en hulpverleners. ▶ Het verdiepende onderzoek is gegund aan het Verwey Jonker Instituut (VJI). Er werd een aanmeldpunt opgericht door en onder auspiciën van het ministerie van JenV. De uitvoerende werkzaamheden – werving van betrokkenen, die hun verhaal wilden doen, het voeren van gesprekken met aanmelders en het vastleggen daarvan in een verslag waren belegd bij de Fiom en later ook bij het VJI.
2020	<p>In het voorjaar van 2020 komen betrokkenen bij het onderzoek en de vertegenwoordigers van het adoptieveld in actie. Zij komen in actie na constatering van grove fouten, waaronder zeer ernstige privacy schendingen bij de aanmeldprocedure en de uitvoering van het onderzoek. Dit leidt weer tot:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Kamervragen die gesteld worden door Vera Bergkamp. ▶ Een debat wat, naar aanleiding van de Kamervragen, op 2 juli 2020 gevoerd wordt waarin de Minister zich voor deze fouten moest verantwoorden waarna kamerbreed een motie is aangenomen die ertoe

	leidde dat er een Commissie van onafhankelijk deskundigen werd aangesteld.
2020	<p>In november wordt een Commissie van onafhankelijke deskundigen onder leiding van prof. dr. Catrin Finkenauer ingesteld inzake het onderzoek dat in 2019 gestart is.</p> <ul style="list-style-type: none">▶ Zij hebben als opdracht te reflecteren op de inrichting en de wijze van functioneren van het Aanmeldpunt en hiertoe in gesprek te gaan met het ministerie, de Fiom, de deelnemers aan de werkgroep, het WODC en het VJI. Ook worden zij gevraagd aanbevelingen te doen ten aanzien van de uitvoering van het Aanmeldpunt c.q. de verificatie- en correctieprocedure en de samenwerking tussen het ministerie en de deelnemers van de werkgroep c.q. de vertegenwoordigers van het adoptieveld.▶ In het in 2021 gepubliceerde rapport concludeert de Commissie dat er bij het opzetten en inrichten van het Aanmeldpunt verschillende fouten zijn gemaakt, onder andere ten aanzien van de verslaglegging en in de procedurele en organisatorische waarborgen van de privacywet. In het verlengde van deze conclusies heeft de Commissie suggesties ter verbetering gedaan en een aantal scenario's voor het vervolg geschetst, inclusief risicofactoren. Het ministerie besluit op basis van de scenario- en risicoanalyses voor het 'nieuw begin' scenario: stoppen en opnieuw beginnen.▶ De Commissie stelt daarnaast dat de gebeurtenissen rondom het Aanmeldpunt en de bij de inrichting van de VCP parallellen vertoont met hoe de overheid is omgegaan met de afstandsmoeders en hun kinderen (1956 – 1984). Ook nu is er sprake van een afhankelijkheidsrelatie met een machtige overheid die fouten maakt en lijkt te proberen om de fouten te bagatelliseren of te verhullen.▶ De Commissie heeft met betrekking tot de samenwerking tussen het ministerie en de deelnemers aan de Werkgroep in haar analyse van het betrouwbaar handelen grote zorgen benoemd, waarbij de focus minder dient te liggen bij het wantrouwen van de ene partij (De werkgroepleden), maar op de betrouwbaarheid van de andere partij (de overheid en betrokken instanties).▶ Ook concludeert de Commissie dat de drie kernwaarden voor betrouwbaarheid – <i>evidence of honesty</i> (integriteit en ervaren rechtvaardigheid), <i>reliability</i> (doen wat je afgesproken hebt) en <i>competence</i> (kennis en bekwaamheid) onvoldoende aanwezig waren bij het ministerie van JenV.
2021/2022	<p>In januari presenteert Kantar Public de resultaten van een vraaglijstonderzoek uitgevoerd in opdracht van het ministerie van JenV.</p> <ul style="list-style-type: none">▶ Dit onderzoek moet het ministerie inzicht geven in hoe de belanghebbenden staan tegenover diverse mogelijkheden om erkenning te geven aan de gevolgen van afstand en adoptie.▶ Het is onduidelijk wat het Projectteam c.q. de DJFC met dit inzicht gedaan heeft. Tevens is het onduidelijk of de uitkomsten gedeeld zijn met de respondenten c.q. de Werkgroep of een andere vertegenwoordiging met het veld. <p>De belangrijkste uitkomsten betroffen algemene uitspraken over:</p>

- ▶ Erkenningsmaatregelen buiten de overheid
- ▶ Vormen van hulp
- ▶ Mogelijke reacties van de overheid
- ▶ Vormen van hulp vanuit de overheid in de toekomst
- ▶ Belang informatie

2022

Aankondiging van het vervolgonderzoek en de voorzitter van de Onderzoekscommissie. Het onderzoek zal in september starten.

1.2 Opdracht aan AEF

De Directie Jeugd, Familie en Criminaliteitsfenomenen (DJFC) heeft AEF gevraagd:

1. Erkenningsstafels te organiseren en uit te voeren en zorgen voor de onafhankelijke gespreksleiding.

De Minister schrijft in zijn brief naar de Kamer (9 november 2021) dat hij het van belang acht dat de belanghebbenden ervaren dat zij serieus genomen worden en dat hun positie en hun verhaal er toe doet en daarmee bijdragen aan de hernieuwde samenwerking van de Minister en de DJFC met een zo breed mogelijke groep van belanghebbenden.

2. Zo breed en zo diep mogelijke ideeën en wensen bij belanghebbenden op te halen over erkenningsmaatregelen.
3. Van elke erkenningsstafel een digitaal verslag op te leveren.

De ideeën en wensen van belanghebbenden over erkenningsmaatregelen genoemd in vraag 2 vormen de input voor een besluit van de Minister over wat de bijdrage van de Rijksoverheid zal zijn aan de totstandkoming van deze erkenningsmaatregelen. Dit besluit zal – in één of meerdere bijeenkomsten – aan het einde van het traject van de erkenningstafels aan de deelnemers worden toegelicht, inclusief de werkwijze van het vervolg en een uitnodiging aan de deelnemers van de erkenningstafels om hierin een rol te spelen.

De DJFC heeft AEF gevraagd:

4. Bovengenoemde bijeenkomsten voor te bereiden en te zorgen voor de gespreksleiding.

De opdracht aan AEF staat in het teken van de bredere opdracht van het ministerie om de eigen sensitiviteit te versterken, de samenwerking met de groep adoptie-belanghebbenden te hernieuwen en het vertrouwen terug te winnen.

1.3 Opbouw rapport

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 beschrijven we op beknopte wijze de grootte van het veld van betrokkenen. In hoofdstuk 3 bespreken we de werkwijze, waarbij de uitgangspunten en de uitvoering van erkenningstafels aan bod komen. Hoofdstuk 4 geeft de opgehaalde maatregelen weer vanuit het perspectief van elke groep betrokkenen. In hoofdstuk 5 beschrijven we de belangrijkste overkoepelende thema's in de maatregelen die genoemd zijn door de betrokkenen. De stappen die volgen na dit rapport geven we weer in hoofdstuk 6, waarna we afsluiten.

1.4 Overzicht van veelgebruikte termen

In de gesprekken met betrokkenen kwam naar voren dat sommigen van de termen die veelal gebruikt worden in de context van binnenlandse afstand en adoptie tot ongemak leiden. We pogen in dit rapport om zo veel mogelijk de taal te gebruiken die aansluit bij de voorkeuren van de betrokkenen. Echter, uit pragmatische overwegingen (bijv. ten behoeve van de leesbaarheid) gebruiken we in het rapport soms ook kortere termen zoals 'afgestane kinderen' waar langere beschrijvingen zoals 'mensen die als kind afgestaan zijn' passender zou zijn. De lijst hieronder geeft weer wat we verstaan onder de in dit rapport gebruikte (kortere) termen. We hopen dat de betrokkenen in samenspraak met het ministerie tot een lijst van termen komen die algemeen geaccepteerd worden.

- ▶ **Adoptiedriehoek:** symbool voor de drie veldpartijen betrokken bij afstand en adoptie: de afstandsmoeders en in sommige gevallen vaders, de afgestane kinderen en de adoptieouders.
- ▶ **Adoptieouders:** de ouders die de kinderen adopteerden. Door adoptie worden zij de juridische ouder van de afgestane kinderen.
- ▶ **Adoptiewet:** de wet die 1 november 1956 (titel 12 van Boek 1 BW (art. 1:227-1:232)) van kracht werd en die het mogelijk maakte dat kinderen wettelijk het kind werden van hun pleegouders, die daarmee adoptieouders werden. Hiervoor was adoptie verboden. Het wetsontwerp werd op 24 januari 1955 en op 24 januari 1956, respectievelijk, door de Tweede en Eerste kamer aangenomen.
- ▶ **Afgestane kinderen:** de mensen die destijds als kind afgestaan en/of geadopteerd zijn. Zij zijn niet door de biologische moeder en vader, maar door adoptieouders of pleegouders opgevoed. Niet alle afgestane kinderen zijn officieel geadopteerd.
- ▶ **Afstandsmoeders:** de moeders die hun kinderen niet konden of mochten opvoeden en wiens kinderen door adoptieouders of pleegouders zijn opgevoed.
- ▶ **Afstandsvaders:** de vaders die zich vroeger of later hebben gemeld en hun verantwoordelijkheid wilden nemen.
- ▶ **Betrokkenen:** wanneer we het woord betrokkenen noemen hebben we het over de adoptiedriehoek.
- ▶ **Dossiers:** alle documenten met informatie rond het afstands- en adoptieproces, van geboorteaktes tot dossiers van de adoptieprocedure zelf. Dossiers van de afstandsmoeder (en soms vaders) en afgestane kinderen liggen vaak verspreid over meerdere instanties.
- ▶ **Gesloten adoptie:** een variant van adoptie waarbij het contact tussen biologische moeder en kind definitief verbroken wordt. Ook is er geen rechtstreeks contact is tussen de biologische moeder en vader en adoptieouders (en zijn zij niet van elkaars contactgegevens op de hoogte).
- ▶ **Open adoptie:** een variant van adoptie waarbij in meer of mindere mate contact is tussen de biologische moeder en vader enerzijds en het afgestane kind en adoptieouders anderzijds. In meer of mindere mate wordt na de adoptie informatie uitgewisseld tussen de partijen.
- ▶ **Pleegouders:** de ouders die de kinderen in hun gezin opvoedden maar niet tot officiële adoptie overgingen. Zij hebben juridisch geen gezag over de kinderen.
- ▶ **Uitvoerders adoptiewet:** de verschillende organisaties die zijn genoemd tijdens de erkenningstafels.

Eerder gebruikte termen door AEF als afstandsoouders en geadopteerden worden niet meer gebruikt. Omdat deze termen niet aansluiten bij de betrokkenen. Het heeft AEF geleerd hoe gevoelig taal kan zijn.

/ 2 De omvang van het veld – in de periode 1956 t/m 1984 – omvang van de genodigden

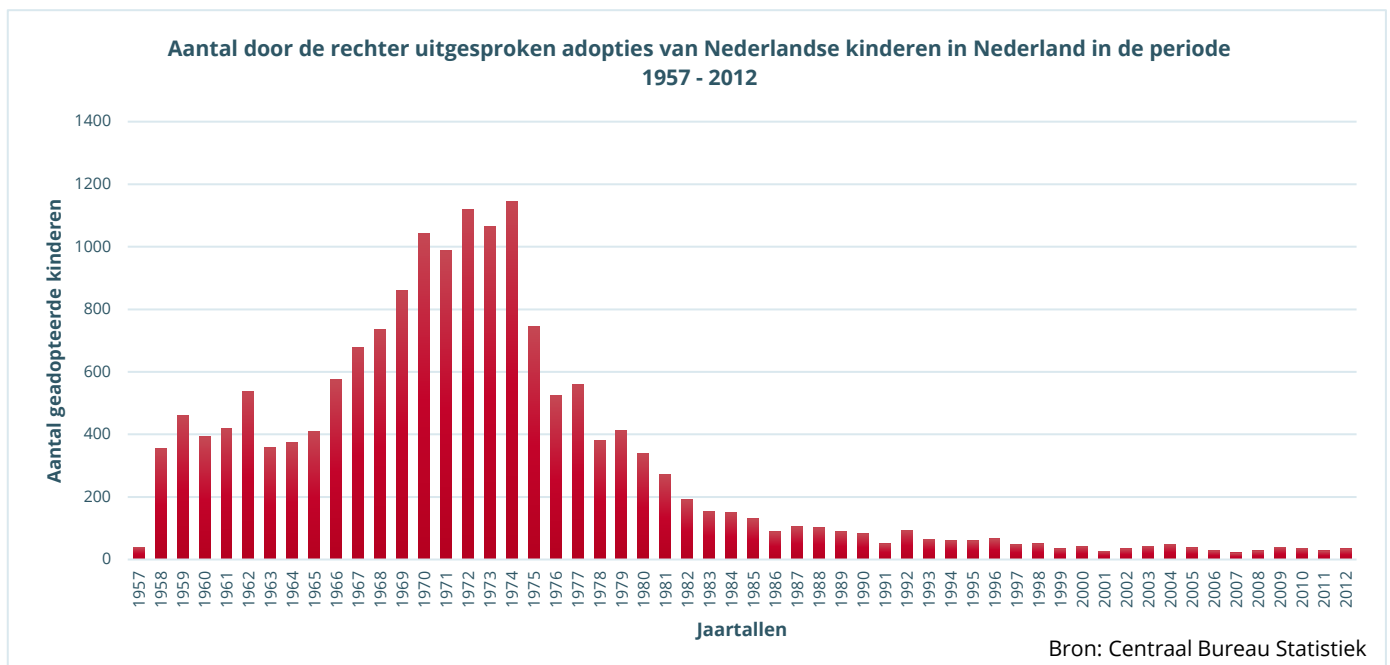
Omvang van het veld

Over de omvang van het veld wordt meestal in algemene zin gesproken, waarbij schattingen tussen de 10 000 en 15 000 genoemd worden.

Fiom schat op haar website dat 15 000 à 20 000 vrouwen hun kind hebben afgestaan sinds de invoering van de adoptiewetgeving (periode van 1956 tot heden²). In het Radboud onderzoek werd op basis van een grove³ weging een schatting van ca 13 760 moeders gemaakt, dus ca 27 520 moeders en vaders in totaal.

Voor de afgestane kinderen die geadopteerd zijn kan wel een nauwkeuriger benadering gedaan worden op basis van adoptie-uitspraken van de rechter. In onderstaande grafiek wordt een overzicht gegeven van de adoptie-uitspraken. Volgens de gegevens van het CBS zijn in de periode 1957 -1984 in totaal 15 290 in Nederland geboren kinderen geadopteerd.

Figuur 1: Totaal aantal door de rechter uitgesproken adopties van Nederlandse kinderen in Nederland in de periode 1957 – 2012

² Zie: <https://fiom.nl/kenniscollectie/afstand-ter-adoptie/cijfers-feiten>, het is niet geheel duidelijk over welke periode de cijfers precies gaan.

³ In het Radboud onderzoek werd een steekproef van 86 dossiers over adoptie gedaan. Hiervan was in 80 gevallen inderdaad sprake van adoptie. Van de 80 adoptiegevallen stonden zes vrouwen twee kinderen ter adoptie af en één vrouw stond drie kinderen af. Op basis daarvan is een wegingsfactor toegekend aan het aantal van 15 290 wat zou neer komen op circa 13 761 moeders. De onderzoekers merken zelf op dat dit een grove indicatie is en dat meer onderzoek nodig is.

Omvang van de steekproef voor de erkenningstafels

Het ministerie heeft een uitvraag gedaan bij de betrokkenen van het verdiepende onderzoek wie verder wilde meedenken. Honderdtwintig betrokkenen gaven aan mee te willen denken in het vervolg. De achtergrond van de betrokkenen, die wilden meewerken was bij het ministerie niet bekend. AEF heeft op verzoek van het ministerie deze betrokkenen benaderd voor het onderzoek.

/ 3 Werkwijze

3.1 De uitgangspunten

Om het doel – de inventarisatie van de gewenste erkenningsmaatregelen – te realiseren heeft AEF ingezet op een werkwijze waarbij de betrokkenen steeds in hun waarde worden gelaten en waar er een open en vertrouwd klimaat wordt gerealiseerd. De uitgangspunten voor de werkwijze zijn de volgende:

- ▶ Erkenning begint bij het aandachtig luisteren naar de verhalen van de betrokkenen.
- ▶ De gewenste erkenningsmaatregelen liggen in een logisch verband met de verhalen en de ervaren pijn, boosheid, verdriet en behoeften.
- ▶ De gesprekken aan tafel hebben geen therapeutische betekenis, noch zijn het diepte-interviews, maar verhalen hoe de betrokkenen nu tegen hun adoptieverleden aankijken.
- ▶ De gespreksleiders zijn ook gastheer van de betrokkenen en beschouwen hen ook als gasten.
- ▶ De gewenste openheid en veiligheid ontstaat door een duidelijke positionering van alle betrokkenen, een hartelijke ontvangst, een duidelijke structuur van het gesprek en door te tafels te beginnen met een ronde waarin betrokkenen hun eigen verhaal delen.
- ▶ Segmentering van de tafels naar de achtergrond van de deelnemers – afstandsmoeders (en soms vaders), afgestane kinderen en adoptieouders.
- ▶ Alleen verslaglegging van de gewenste erkenningsmaatregelen. De verhalen zijn de opmaat voor de erkenningsmaatregelen.
- ▶ Elke betrokkene krijgt zijn/haar gewenste erkenningsmaatregelen ter toetsing opgestuurd.
- ▶ Er is een protocol voor privacy en bescherming persoonsgegevens. Daarbij hoort ook de afspraak dat alles wat besproken wordt ook door de deelnemers niet herkenbaar wordt gedeeld buiten de kamer.
- ▶ De individuele, gewenste maatregelen leiden tot de erkenningsmaatregelen per tafel. De optelsom van erkenningsmaatregelen per tafel leiden tot de gewenste erkenningsmaatregelen voor één groep betrokkenen, dat wil zeggen voor afstandsmoeders (en soms vaders), afgestane kinderen en adoptieouders.
- ▶ Voor de overzichtelijkheid worden de gewenste erkenningsmaatregelen per groep van betrokkenen nog geordend in vier kwadranten.
- ▶ Indien het niet lukt met een betrokkene om een passende datum te vinden, dan volgt een individueel interview.
- ▶ Vanwege de mogelijk emotionele lading van de bijeenkomsten, een extra persoon om het proces en de emoties te bewaken aan tafel om een zo veilige mogelijke sfeer te creëren.
- ▶ Voor iedereen de ruimte creëren/mogelijkheid te bieden vanuit zijn of haar positie.
- ▶ Ook als het niet volgens de strikte wettelijke eisen van het plan verloopt.

3.2 De uitvoering

Evaluatie van het proces

Oorspronkelijk had AEF gerekend met 10 tafels van 8 – 10 personen – drie tafels voor afstandsmoeders en -vaders, zes voor afgestane kinderen en één voor adoptieouders. Het getal van 10 tafels kwam voort uit de 120 aangemelde meedenkers en een participatiegraad van ± 80%.

De praktijk van het maken van afspraken was weerbarstiger dan wij dachten. Zo voerden wij tien individuele gesprekken, dit was een groter aantal dan verwacht.. Deze individuele gesprekken waren echter een logisch gevolg vanuit onze uitgangspunten om aandachtig te zijn voor ieder zijn ervaringen en ook voor iedereen ruimte daartoe te creëren. Individuele gesprekken voerden wij bij ons op locatie of bij de betrokkene thuis of telefonisch.

Uiteindelijk kwamen we op de volgende tafels en gesprekken:

Tafels afstandsmoeders (en klein aantal afstandsvaders)

- ▶ Drie tafels – respectievelijk 4, 5 en 2 deelnemers (11)
- ▶ Interviews - 5
- ▶ Schriftelijke erkenningsmaatregelen, zonder interview – geen

Van de uitgenodigden is één deelnemer niet opgekomen. Hiermee is vervolgens een individueel interview gehouden. In deze groep bevonden zich 14 moeders en slechts twee vaders. Het perspectief van de vader is hierdoor in mindere mate vertegenwoordigd. Dit past echter bij de beperkte rol die de vader, in veel gevallen, had in de context van afstand en adoptie.

Tafels afgestane kinderen

- ▶ Zeven tafels - respectievelijk 7, 5, 7, 7, 6, 10, 7 deelnemers (49⁴)
- ▶ Interviews - 5⁵
- ▶ Schriftelijke erkenningsmaatregelen, zonder interview - 4

Van de uitgenodigden waren negen deelnemers op de dag van de erkenningstafels afwezig.

Tafels adoptieouders

- ▶ Geen tafel
- ▶ Twee interviews – 3, waarvan één echtpaar

Naast de betrokkenen, die niet bij de tafels verschenen (10), hebben 13 betrokkenen alsnog afgezien, omdat geen geschikte datum gevonden werd bijvoorbeeld door vakantie of doordat zij er op de dag zelf toch te veel tegenop zagen om te komen. Met sommigen van deze in totaal 23 betrokkenen zijn vervolgens individuele gesprekken gevoerd. De interviews waren fysiek (7), schriftelijk (4) of telefonisch (3).

Eén betrokkene die minder mobiel was is thuis opgehaald en weer naar huis gebracht na de tafel.

⁴ Een kind van ouders die een opvang voor afstandsmoeders verzorgden.

⁵ Een kind van een afstandsmoeder, van wie zelf geen afstand gedaan is.

Samenvattend

Samenvattend zijn er 120 betrokkenen, die mee wilden denken uitgenodigd. Van deze 120 hebben er:

- ▶ 60 betrokkenen deelgenomen aan erkenningstafels
- ▶ 13 betrokkenen deelgenomen via een individueel interview
- ▶ 4 betrokkenen schriftelijke erkenningsmaatregelen opgestuurd, waarvan er één niet was uitgenodigd.

Impressies van de betrokkenen

Op verschillende momenten hebben we van betrokkenen gehoord hoe zij de erkenningstafels en de gesprekken rondom de maatregelen hebben ervaren. Aangezien de ervaringen een cruciaal onderdeel van het proces waren delen we de beelden die daar uit kwamen hieronder.

Zoals eerder genoemd, lukte het niet om met alle betrokkenen aan tafel te zitten. Van de tien betrokkenen met wie we individuele interviews hebben gehouden hoorden we dat ze het betreurden dat zij de verhalen en ideeën van de anderen misten. Tegelijkertijd benoemden zij dat ze zagen dat ze in een individueel gesprek meer tijd en aandacht krijgen voor hun verhaal en ideeën.

Na afloop van de erkenningstafels liet een aantal betrokkenen per mail weten hoe ze de erkenningstafels hadden ervaren. We ontvingen de volgende schriftelijke uitingen van de betrokkenen (gasten) over de sfeer aan de erkenningstafels:

- ▶ "Ik voelde me gerust, zag de zorgvuldigheid waarmee dit project opgezet was en ook de betrokkenheid en de verbazing (verbijstering) in wat jullie erin tegenkwamen."
- ▶ "Dank voor jullie zorgvuldige inzet, de prachtige omgeving (huis, kunst en de leuke toilettgeltjes) en goede zorg – heilzaam en geruststellend."
- ▶ "Bedankt voor de hartelijke ontvangst, de mooie gespreksleiding en de ruimhartige benadering. Dit is ook erkenning."
- ▶ "Ik voel me gehoord en hoop dat er eindelijk actie komt."
- ▶ "Het was een indrukwekkende dag. De dag heeft mij weer verdieping gegeven in mijn ontwikkeling. Van vechten naar zijn. Ik hoop dat de anderen ook een positieve nawerking hebben ervaren."

We ontvingen de volgende schriftelijke uitingen van betrokkenen na ontvangst van het rapport:

- ▶ "Mooi, integer en volledig document."
- ▶ "Complimenten voor de samenvatting van de vele gesprekken."
- ▶ "Tranen in ogen, door AEF is het goed verwoord."
- ▶ "Heel blij met rapport: overzichtelijk, volledig, indrukwekkend."
- ▶ "Zeer goede aanbevelingen en conclusies."

/ 4 Inventarisatie gewenste erkenningsmaatregelen

4.1 De afstandsmoeders en twee vaders

Inleiding

In de periode van 19 mei tot 24 juni 2022 zijn drie tafels georganiseerd en vijf individuele gesprekken gevoerd met afstandsmoeders en -vaders niet voor hun kinderen mochten of konden zorgen. In totaal hebben we met 16 moeders en vadersgesproken. Tijdens deze openhartige en indringende gesprekken deelden betrokkenen hoe de afstand van hun kinderen hun levens heeft beïnvloed: het leed wat zij ervaren gaat nooit over.

De gedeelde en individuele ervaringen van de ouders hebben samen geleid tot de totstandkoming van de onderstaande maatregelen. Per tafel en voor de individuele gesprekken samen zijn de maatregelen geordend op basis van de verschillende thema's die aan bod kwamen (zie bijlagen A). Vervolgens zijn alle maatregelen uit de 'tafelverslagen' bij elkaar genomen om tot onderstaande lijst per thema te komen. De thema's die we onderscheiden voor de afstandsmoeders en twee vaders zijn: *erkenning, , positie belangbehartigers, dossiers, rechten van afstandsmoeders (en -vaders) / visie op adoptie, houding van overheid en instanties, het nieuwe onderzoek, expertisecentrum, informeren van groter publiek, visie op hulpverlening en adoptie, financiële tegemoetkoming/compensatie en overige maatregelen.*

Hoewel uit elke genomen maatregel een vorm van erkenning zal blijken, zijn er ook maatregelen genoemd die specifiek over het erkennen van het leed en van de gemaakte fouten door de verschillende partijen gaan.

Gewenste maatregelen

Erkenning

- De overheid en alle partijen die betrokken waren bij binnenlandse afstand en adoptie moeten erkennen inhumaan gehandeld te hebben. Een kind onder druk afstaan heeft levens bepaald. Met name moeders maar ook vaders hebben hier zeer onder geleden.
- Er moet erkend worden dat er onvoldoende belang en rekening gehouden is met kind én moeder. De Raad voor de Kinderbescherming moet erkennen dat zij onvolwassen moeders niet beschermden.
- Er moet erkend worden door instanties zoals het Fiom, de Raad voor de Kinderbescherming en de kindertehuizen dat zij moeders hebben voorgelogen.
- Er moet erkend worden dat kinderen veel te lang in tehuizen zijn gebleven.
- Er moet erkend worden dat het een systeem was dat schade aanbracht bij moeders en kinderen en waarvan niemand, die betrokken was bij de uitvoering, zich meer afvroeg hoe het in elkaar zat en wie er nu eigenlijk mee gebaat was.
- Er moet erkend worden dat de belangen van de adoptieouders leidend waren in het systeem.

- Er moet erkend worden dat de band tussen moeder en kind levenslang blijft en dat het wettelijk verbreken van die banden voor hen niet geldt.

Positie belangenbehartigers

- Stichting De Nederlandse Afstandsmoeder (DNA) (en andere belangenbehartigende organisaties) moet een officiële status krijgen als belangenbehartiger van afstandsmoeders.
- De overheid moet het contact tussen lotgenoten faciliteren.

Dossiers

- Alle documenten in de dossiers van instanties, zoals het Fiom, de Raad voor de Kinderbescherming, de rechtbank, de moederhuizen, Pro Juventute, William Schrikker Voogdijstichting, huisarts, ziekenhuizen, maatschappelijk werk en andere organisaties waar dossieropbouw plaatsvond, moeten ingezien kunnen worden.
- Alle dossiers moeten naar een neutrale plek gebracht worden.
- Er moet actief nagegaan worden waar documenten, zoals brieven van moeders aan hun kinderen gebleven zijn.
- Informatie uit dossiers (zoals psychologische testen) mag niet achtergehouden worden of weggelakt worden.
- Alle dossiers moeten op orde worden gebracht. De naam en toenaam van de afstandsmoeder (en soms vader) moeten in het dossier staan. Ook een kleinkinderen moeten kunnen achterhalen wie hun oma of opa waren.
- Er moet een programma starten om de toegankelijkheid van dossiers te verbeteren, onder meer door alle dossiers naar één neutrale plek te brengen.
- Instanties moeten mensen, die vragen naar hun dossier welwillend helpen. Niet de vraag afhouden of tegenwerken.

Rechten van afstandsmoeders (en -vaders) / visie op adoptie

- Er moet bij wet vastgelegd worden dat elke ouder, ongeacht leeftijd, recht op ouderschap krijgt, mits zij dat willen. Vanuit dat recht moeten zij invloed hebben op wat er met hun kindje gebeurt.
- Zowel vader als moeder moeten tekenen voor afstand. De keuze voor afstand van het kind moet samen gemaakt worden. Vaders dienen altijd betrokken te worden in het leven van het kind.
- Ouders hebben recht op het weten van de adoptienaam. Ze hebben het recht om te weten wat er met het kind gebeurd is.
- Gesloten adoptie (i.e. adoptie waarbij geen contact tussen kind en biologische ouder is) dient verboden te worden. In gevallen waar ouders hun kind niet kunnen opvoeden, dient open adoptie geboden te worden, zodat de mogelijkheid er is het kind te blijven volgen.
- Het wettelijke recht op inzage van dossiers dient in acht genomen te worden.
- Pleeg- en adoptieouders moet verplicht worden het contact tussen afstandsmoeder (en vader) en kind te onderhouden en/of te bevorderen.
- De naam van de afstandsmoeder (en soms vader) moeten terug op identiteitskaart bij burgerzaken (in overleg met adoptiekinderen).
- In alle processen van de overheid moet het afgestane kind een plek krijgen. Concreet zou overal de wetgeving aangepast moeten worden: En op Mijnoverheid moet je kunnen aangeven: bent u een afgestaan en/of geadopteerd kind of hebt u een kind moeten afstaan. Hiermee wordt het zwijgen ook doorbroken.
- Zodra er een testament is en aangetoond wordt dat er een relatie bestaat met het natuurlijke kind, kunnen afgestane kinderen erven en daarbij de 'gewone' erfbelasting betalen.

- Adoptieouders mogen de gegevens van het kind niet verwijderen uit de persoonsregistratie.

Houding van overheid en instanties

- De overheid dient heldere regelgeving ten aanzien van het erfrecht kenbaar maken aan alle betrokkenen (afgestane kinderen, afstandsmoeders, afstandsvaders en adoptieouders).
- Instanties moeten meer empathie tonen en meedenken met de aanstaande ongehuwde moeder.
- Instanties werkzaam op het gebied van uithuisplaatsingen en adoptie, onder andere Fiom, de Raad voor de Kinderbescherming, Pro Juventute dienen verplicht ervaringsdeskundigen in dienst te hebben / te betrekken bij uithuisplaatsingstrajecten.
- Instanties werkzaam op het gebied van uithuisplaatsingen en adoptie dienen eisen te stellen aan hun medewerkers op het gebied van waarden en normen en medewerkers daarop te screenen in de sollicitatieprocedure.
- De overheid moet meer empathie en betrouwbaarheid tonen.
- De overheid zou moeten stimuleren dat ouders over hun verhaal praten en dit met lotgenoten of een breder publiek delen.

Het nieuwe onderzoek

- In het onderzoek dat start in najaar 2022 naar binnenlandse afstand en adoptie dienen de afstandsmoeders (en -vaders) een stem te krijgen in de opdracht voor het onderzoek.
- Vooraf aan het onderzoek moet worden gespecificeerd wat er boven tafel moet komen.
- Er dient gedegen onderzoek naar het 'afstand doen' gedaan te worden. Het onderzoek mag niet meer onder tafel worden geveegd.
- De rol en opdracht van o.a. de Raad voor de Kinderbescherming dient duidelijk te worden. Wat was hun eigenlijke opdracht en waar waren zij verantwoordelijk voor?

Expertisecentrum

- Er moet een programma starten om de toegankelijkheid van dossiers te verbeteren.
- De overheid moet financiële hulp aanbieden voor psychische hulp aan ouders en kinderen.
- Overheid moet een steunpakket, o.a. geld en/of DNA databanken, aanbieden voor kinderen die hun biologische moeder en vader willen zoeken.
- Kennis uit de opleiding van hogeschool Nijmegen dient geïntegreerd te worden in het expertisecentrum.
- Verplichte bijscholing voor mensen die niet met adoptie te maken hebben (gehad) en die wel aangesteld worden om voor het Expertisecentrum te gaan werken (of Fiom).

Informereren van het grotere publiek

- Er moet meer kennis komen over binnenlandse afstand en adoptie bij het grotere publiek. De overheid moet geld beschikbaar stellen voor het maken van een professionele documentaire of interviewreeks met ervaringsdeskundigen of bijvoorbeeld het uitzenden van het toneelstuk van theater Toetssteen.
- Er dient een voorlichtingscampagne te komen over ongewenst zwanger worden, waarin ook binnenlandse afstand en adoptie genoemd wordt.

Visie op hulpverlening en adoptie

- In het geval van vroegtijdige scheiding cq. uithuisplaatsing, dient de eerste optie te zijn dat de moeder het kind behoudt. Daarnaast dient een begeleidingstraject opgestart te worden waarin jonge ouders (moeders) ondersteund worden, zodat zij voor hun kind kunnen blijven zorgen.

- Er dient een begeleidingstraject voor de moeder opgestart te worden ter behoeve van de ontwikkeling van de moeder.
- In het geval van vroegtijdige scheiding cq. uithuisplaatsing dient de overheid voor goede nazorg te zorgen.
- Instanties werkzaam op het gebied van uithuisplaatsingen en adoptie dienen vooraf en erna zorg te bieden aan alle betrokkenen.
- Er dient specifieke hulpverlening aan vaders geboden te worden, zij worden te vaak over het hoofd gezien.
- Hulpverleners werkzaam op het gebied van uithuisplaatsingen en adoptie dienen verplichte bijscholing te krijgen over de effecten van (vroegtijdige) scheidingen van moeder en kind en uithuisplaatsingen voor alle betrokkenen.
- Er dient openheid over alles omtrent de adoptie te zijn.
- De kwaliteit van maatschappelijk werk dient verbeterd te worden.

Financiële tegemoetkoming/ondersteuning

- Er moet een schadeloosstelling komen voor het leed.

Overig

- Het woord afstandsmoeder moet afgeschaft worden⁶. Het is kwetsend, want deze vrouwen hebben geen afstand willen doen. Ze zijn in veel gevallen later opnieuw moeder geworden en/of in sommige gevallen is het contact hersteld. Kortom de term doet geen recht aan deze vrouwen. Deze term dient vervangen te worden voor: moeder die zelf hun kind niet mochten of konden opvoeden.

⁶ In overleg met de betrokkenen bij de erkenningstafels is gekozen om toch het woord afstandsmoeder en afstandsvader in dit rapport te gebruiken.

4.2 De afgestane kinderen

Inleiding

In de periode van 31 mei tot 1 juli 2022 zijn 7 tafels georganiseerd en 4 individuele gesprekken gevoerd met degenen die als afgestaan kind niet door hun biologische moeders en vaders zijn opgevoed of bij hen in huis zijn opgegroeid. In totaal bestond deze groep uit 53 personen die als kind afgestaan zijn. Tijdens deze openhartige en indringende gesprekken kwam aan de orde hoe het niet-weten aan wie je verwant bent en de zoektocht naar afstamming de kern raken van mensen hun leven en daar ook grote invloed van ondervinden.

De gedeelde en individuele ervaringen van de afgestane kinderen hebben samen geleid tot de totstandkoming van de onderstaande maatregelen. Per tafel en voor de individuele gesprekken samen zijn de maatregelen geordend op basis van de verschillende thema's die aan bod kwamen (zie bijlagen voor de samenvatting per tafel). Vervolgens zijn alle maatregelen uit de 'tafelverslagen' bij elkaar genomen om tot onderstaande lijst per thema te komen. De thema's die we onderscheiden voor de afgestane kinderen zijn: *erkenning, dossiers, rechten van afgestane kinderen, zorg- en informatieplicht van de overheid, houding van overheid en instanties, het nieuwe onderzoek, expertisecentrum, informeren van groter publiek, visie op adoptie en hulpverlening, psychologische ondersteuning, financiële tegemoetkoming/compensatie, Positie belangbehartigers, en overige maatregelen.*

Hoewel uit elke genomen maatregel een vorm van erkenning zal blijken, zijn er ook maatregelen genoemd die specifiek over het erkennen van het leed en van de gemaakte fouten door de verschillende partijen gaan.

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Er kan pas over erkenning gesproken worden als het onderzoek heeft plaatsgevonden en men van het onderzoeksrapport en conclusies kennis heeft kunnen nemen. Eerst moet er een wetenschappelijk onderzoek zijn, vervolgens een parlementair onderzoek.
- Na uitkomst van het onderzoek moet over verantwoordelijkheidsmaatregelen gesproken worden.
- Op korte termijn dient er overheidsaandacht voor de geleden schade te komen. De negatieve gevolgen van de adoptiewet 1956-1984 moeten duidelijk worden, en alle betrokkenen moeten eerherstel krijgen. Deze aandacht bestaat uit: excuses, erkenning, en publieke aandacht zodat iedereen het hoort
 - a. De staat dient hierbij openlijk toe te geven dat zij hun verantwoordelijkheid voor de bescherming van de allerzwaksten hebben veronachtzaamd.
- Alles rondom binnenlandse adoptie had niet kunnen plaatsvinden zonder medewerking van de overheid (bijv. administreren van uithuisplaatsingen), het rechtssysteem (bijv. goedkeuring van uithuisplaatsingen), de voogdijstichtingen, de kerk, en Raad voor de Kinderbescherming. Dit moet erkend worden en op het hoogste niveau dienen deze partijen oprechte excuses te maken voor het leed dat afgestane kinderen is aangedaan. Net zoals in Australië gebeurd is en de NS heeft gedaan (in de context van WOII).
- Er dient een nationaal monument te komen voor afstandsmoeders (en -vaders), afgestane kinderen en adoptieouders.

- Er is geen behoefte aan excuses of een plek/monument.
- Er dient erkenning te komen voor de lange en moeilijke zoektocht naar de biologische moeder en vader.
- Er moet erkenning komen voor (1) het ongekende onrecht dat moeders, jonge vrouwen destijds aangedaan is en (2) voor hun situatie; dat zij hun kinderen niet vrijwillig hebben afgestaan.
- Erkenning voor het feit dat afgestane kinderen aan hun lot overgelaten zijn en dat zij als kinderen (en nog steeds) het vaak allemaal alleen moesten doen.
- Kerk en overheid moeten toegeven dat dossiers zijn vervalst en dat moeders onder druk zijn gezet en gedwongen om hun kinderen af te staan.
- Er moet erkenning komen voor het machtsgebruik van de Raad voor de Kinderbescherming destijds, maar ook later toen er allerlei gegevens verzameld werden terwijl de dossiers officieel gesloten waren.
- Er moet erkend worden dat de effecten van het besluit om afstand te doen generaties overstijgend is.
- Er moet eerherstel komen voor ouders die kinderen hebben afgestaan. De ouders werden hun hele leven als incapabel weggezet, terwijl onvoldoende werd gekeken of ze werkelijk niet in staat waren om hun kinderen op te voeden of voor hen te zorgen. Dit moet erkend worden.
- Er moet erkenning komen van het loyaliteitsconflict waar afgestane kinderen mee geconfronteerd werden.
- Er moet erkenning komen dat adoptie juist ook grote invloed had als het onder sociale of emotionele druk plaatsvond.

Positie belangbehartigers

- Alle belanghebbende partijen moeten serieus genomen worden.
- De positie van belangenbehartigers dient versterkt te worden, zij dienen altijd aan tafel gevraagd te worden als het over deze doelgroep gaat. Zo ook bij het nieuw op te zetten onderzoek.
- De coördinatie van belangen dient georganiseerd te worden. Er moet bijvoorbeeld een platform komen waarop betrokkenen elkaar kunnen vinden en krachten kunnen bundelen.
- De overheid moet contacten tussen lotgenoten faciliteren.

Dossiers

- Er moet openheid zijn van de volledige dossiers van/over alle betrokkenen (de biologische moeder en vader, het afgestane kind en adoptieouders) van alle instanties, zonder weggelakte delen (geen AVG beperkingen) en zonder toestemmingseisen (adoptieouders mogen niet beslissen of informatie over de biologische moeder en vader wordt achter gehouden)
- Wanneer het afgestane kind 18 jaar wordt, dienen alle dossiers overgedragen te worden aan het kind.

- Geen enkel dossier⁷ mag vernietigd worden en deze moeten een oneindige bewaartermijn krijgen. Dossiers dienen ook beschikbaar te zijn voor kinderen van afgestane kinderen of diens nazaten.
- Alle dossiers moeten op orde zijn, foto's die ontbreken moeten worden gezocht en toegevoegd aan het dossier.
- Er moet transparantie komen rondom de hele administratie; bekend zijn wat er allemaal is opgenomen en hoe de opbouw van dossiers tot stand kwam. Antwoord op de vraag: wat droeg bij aan het besluit tot afstand?
- Er moet een zoektocht komen naar de dossiers die 'kwijt' zijn. Er moet boven water komen hoe dit kon gebeuren/wie invloed heeft gehad op de verdwijning ervan. Er zou bijvoorbeeld een landelijk zoekteam opgericht kunnen worden.
- Er dient een centraal adoptiearchief te komen waar alle dossiers en documenten van het Fiom, ministerie van JenV, regionale archieven, voormalige en bestaande kindehuizen, ziekenhuizen en kerken bewaard worden. Dit archief dient beheerd te worden door een onafhankelijke instelling en dient vrij toegankelijk te zijn voor de afgestane kinderen.
- In ieder geval moeten alle overheidsdossiers omtrent afstand en adoptie per direct ondergebracht te worden bij het Nationaal Archief. De Raad voor de Kinderbescherming beheert deze dossiers onrechtmatig in strijd met de Archiefwet. Conform de Archiefwet moeten dossiers 20 jaar na sluiting overgebracht worden naar het Nationale Archief.
- Er moet goede ondersteuning geboden worden bij het inkijken van dossiers
- Er moet toegang zijn tot medische dossiers van de biologische familie; afgestane kinderen moeten inzicht kunnen krijgen in hun medische voorgeschiedenis.

Rechten van de afgestane kinderen

- Het belang van het kind mag niet achtergesteld worden op de bescherming van privacy van de afstandsmoeder en -vader.
- Ieder kind heeft recht om te weten wie de ouders zijn en dus de namen van zowel de biologische moeder en vader te kennen. Dit recht dient ten alle tijden beschermd te worden.
- Bij adoptie dient gewaarborgd te worden dat alle informatie over de biologische moeder en vader vastgelegd wordt, inclusief de medische geschiedenis van de biologische moeder en vader/familie en dat deze informatie bij het kind blijft. Ouders moeten verplicht worden om bij adoptie DNA af te staan.
- Er moet juridische verruiming komen voor de mogelijkheden bij adoptie én afstamming. Concreet betekent dit dat:
 - Geadopteerden de adoptie moeten kunnen herroepen zonder verjaringstermijn en bijbehorende kosten.
 - Adoptie verruimt of aangepast kan worden.
 - Een familievorm mogelijk is waar alle betrokkenen (geadopteerden, biologische moeder en vader, en adoptieouders) tot hun recht komen, en geadopteerden wettelijk verbonden zijn aan hun biologische en adoptieouders.
 - Het juridisch mogelijk wordt dat geadopteerden zowel van de adoptieouders als van de biologische moeder en vader kunnen erven.
 - Naamsverandering mogelijk is zonder obstructie én zonder kosten. De wetswijziging dubbele achternaam moet vanaf inwerkingtreding geldig zijn voor volwassenen

⁷ Dossiers van de biologische moeder en vader, kinderen, adoptie ouders die opgebouwd zijn door alle betrokken instanties zoals Fiom, de Raad voor de Kinderbescherming, ministerie JenV, regionale archieven, voormalige en bestaande kindehuizen, ziekenhuizen en kerken

- geadopteerden opdat zij de achternaam bij geboorte, en de achternaam gekregen van de adoptieouders, kunnen combineren in een dubbele achternaam.
- Rectificatie van persoonsgegevens mogelijk wordt zonder dat dit om inmenging van advocaten vraagt met de bijbehorende kosten.
 - Adoptiedossiers moeten dezelfde status krijgen als de geboorteakte.
 - Alle overheidsdossiers moeten behandeld en beheerd worden conform de archiefwet.
 - Afgestane kinderen moeten zelfbeschikkingsrecht krijgen op het gebied van dossiers.
 - Er moeten wettelijke vrije dagen zijn voor het overlijden van biologische vader en moeder en adoptieouders.
 - Vaders moeten erkend worden en niet alleen genoemd worden als 'verwekker'.
 - Alle binnenlands geadopteerden en/of afgestane kinderen moeten het recht krijgen op hetzelfde aanvullende medisch onderzoek dat buitenlands geadopteerden ook krijgen.
 - Afgestane kinderen waarvan geen medische informatie vanuit de familie bekend is, mogen niet uitgesloten worden van verzekeringen, zoals de levensverzekering of arbeidsongeschiktheidsverzekering. Concreet betekent dat de hoge premies die worden gerekend door het ontbreken van deze informatie niet voor adoptie kinderen moeten gelden.
 - De persoonskaart en het profiel in MijnOverheid moet volledig en kloppend zijn. Er moet op staan wat de afgestane wil, bijvoorbeeld dat zij/hij geadopteerd is, wie de biologische moeder en vader waren (als die informatie bekend is). In het geval het afgestane kind deze informatie niet op diens persoonskaart wil hebben, dan mogen de generaties die volgen alsnog deze informatie aan de eigen persoonskaart toevoegen.

Zorg- en informatieplicht overheid

- Er moet meer landelijke (overheids-)informatie over platformen als Stichting Verleden In Zicht (VIZ) komen.
- VIZ is een roadmap aan het maken over hoe zij die afgestaan zijn kunnen zoeken naar dossiers en hun verwantschap, met bij elke stap welke gegevens nodig zijn, en waar men terecht kan met welke vraag. Deze roadmap moet de overheid publiceren en beschikbaar stellen.
- De overheid moet actief zoeken naar mensen, die nog nooit hun stem hebben laten horen of een vraag hebben gesteld. De groep die nu aan tafel zit, weet de weg te vinden, maar zij zijn het topje van de ijsberg.
- Er moet betere informatievoorziening komen over de relevante wetgeving, zoals de wetgeving betreffende inzage dossiers. Daarbij hoort ook voorlichting over welke rechten afgestane kinderen hebben met betrekking tot dossiers: van wie is de informatie die over hen verzameld is?
- Er dient openheid te komen over de lopende zaken van de overheid op het gebied van binnenlandse afstand en adoptie.
- De overheid moet afgestane kinderen proactief helpen en meer informatie verstrekken. De overheid moet zorgen dat mensen niet steeds tegen dichte deur aanlopen en regels maken die daarbij helpen.
- Er moet helderheid komen over wat er wanneer gebeurt qua erkenning na afronding van het onderzoek van de Commissie De Winter.
- Zorg voor tussentijdse evaluaties van wetgeving over complexe vraagstukken, zodat na 30 jaar niet pas blijkt dat het niet goed gegaan is. De overheid moet blijven onderzoeken of ze nog steeds op het goede pad zitten.

Houding van overheid en instanties

- De overheid moet op de toon letten die ze aanslaat over dit onderwerp. Er is behoefte aan feitelijke en goede informatie, niet aan sensatie.
- De overheid moet de eerder gemaakte AVG-fouten op groepsniveau accepteren. Er ligt een AVG-claim voor het datalek tijdens het vorige onderzoek. Het ministerie van JenV dient deze claim te betalen.
- De rol en houding van het Fiom moet kritisch bekeken worden. De Fiom moet ruimhartig meewerken aan de zoektocht naar de afstandsmoeders (en vaders) en afgestane kinderen niet eerst op psychologische pijnbank leggen, alvorens te helpen.
- Er moet ruimte en medewerking gegeven worden aan degenen met vragen, zonder andere betrokkenen (bijv. afgestane kinderen die geen behoefte hebben aan extra informatie) te beschadigen
- De relatie tussen afgestane kinderen en betrokken instanties moet gelijkwaardig worden. Dat was vroeger niet en nu ook niet wanneer je met hen in contact staat.
- Ministerie moet stoppen met de groep afgestane kinderen wegzetten als 'kwetsbare mensen'. De typering veronderstelt een bepaalde zwakte die daardoor minder serieus hoeft te worden genomen.

Het nieuwe onderzoek

Algemeen

- Er dient een onafhankelijk, transparant en grondig onderzoek gedaan te worden naar alle betrokken partijen in het afstands-, uithuisplaatsing- en adoptiedomein. Met name ook voor de rol van de politiek, het ministerie, de kerk, de kinderbescherming, de tehuizen, Fiom en de jeugdzorg. Daarbij mogen de Nederlanders uit de voormalige koloniën niet worden vergeten.
- Er moet een grondig onderzoek komen naar de omvang van het probleem. Verantwoorde en objectieve geschiedschrijving van de institutionele praktijk moet onderdeel worden van het hele traject.
- De uitkomsten van de erkenningstafels moeten meegenomen worden in het onderzoek.

Gestelde voorwaarden aan het onderzoek:

- De commissie moet niet over afgestane kinderen gaan maar samen met afgestane kinderen aan het onderzoek werken. De stem van afgestane kinderen moet vertegenwoordigd zijn in de commissie.
- De betrokkenen waar het onderzoek over gaat (afgestane kinderen, afstandsmoeders, en soms -vaders, en adoptieouders) moeten actief betrokken worden vóórdat de onderzoeksvraag definitief wordt geformuleerd. Of de geformuleerde opdracht moet voorgelegd worden aan betrokken partijen.
- Het werk van de onderzoekscommissie dient transparant te zijn.
- Personen die werkzaam waren in het systeem (bij Fiom, Raad voor de Kinderbescherming of kerk) die de fouten maakten mogen onder geen enkele voorwaarde een zetel krijgen in de commissie of begeleidingscommissie.
- Het onderzoek moet worden uitgevoerd door Algemene Rekenkamer, de Ombudsman of het ministerie van SZW en niet door het ministerie van JenV
- Mocht het onderzoek toch onder verantwoordelijkheid van het JenV plaatsvinden, dan moet er een register komen waarin alle ambtelijke contacten worden vastgelegd. (whatsapp, mail, telefoon).
- Er moet onderzoek komen waarbij iedereen aan tafel zit, niet alleen de schrijvende gevallen.
- Het onderzoek moet inzoomen en ook aandacht schenken aan de individuele verhalen.

- Het aantal levende afstandsmoeders en vaders wordt steeds kleiner. Het onderzoek moet geen tienjarenplan worden, anders zijn er geen getuigen meer.

Onderwerpen van het onderzoek:

- Onderzoek moet zich richten op wat er in de tehuizen gebeurd is en wat de invloed is geweest op de betrokken kinderen. Geluiden over het gebruik van kalmerende middelen moeten daarbij serieus genomen worden
- Er moet kritisch gekeken worden naar het argument 'de heersende tijdsgeest', dat is misleidend. Misstanden omtrent afstand en adoptie zijn tijdsgeest overstijgend. Bij deze definitieve en vergaand ingrijpende kinderbeschermingsmaatregel heeft de overheid nagelaten om moeders en kinderen te beschermen, terwijl er in die periode na 1956 wetgeving was die had kunnen voorkomen dat moeders en kinderen onnodig gescheiden werden. Bijvoorbeeld er was al een bijstandswet vanaf 1965, en nota bene ook het internationale standpunt was dat moeder en kind ten koste van alles bij elkaar moesten blijven.
- Er moet duidelijkheid komen hoe adoptieouders vroeger aan een kind kwamen. Moesten ouders geld betalen of juist niet? Wie bepaalde bij welke ouders het kind terecht kwam?
- Het onderzoek naar gedwongen afstand van vrouwen van kleur moet onderzocht worden in hoeverre er anders is gehandeld (o.a. door het Openbare Ministerie, in casu de officier van justitie), in gevallen waarin Nederlandse moeders een koloniale afkomst hadden versus Nederlandse moeders zonder migratieachtergrond.
- Er moet onderzocht worden wat de eventuele gevolgen van afstand en binnenlandse adoptie waren voor de gastgezinnen waar moeders verbleven voor ze bevielen.

Expertisecentrum

- Er dient een onafhankelijk (expertise)centrum (een centraal punt) te komen wat dient als informatie-, advies- en steunpunt waar adoptie- en afgestane kinderen terecht kunnen. Zij kunnen daar o.a. ondersteuning krijgen bij hun zoektocht naar verwantschap, om hun verhaal te doen en in contact te komen met lotgenoten.
- Dit centrum dient georganiseerd te worden in samenspraak met belanghebbenden, maar zonder bemoeienis van de overheid. Er dient financiële steun voor te komen vanuit de overheid.
- Specifiek dienen afgestane kinderen bij dit centrum ondersteuning te kunnen krijgen bij:
 - a. de zoektocht naar dossiers
 - b. de zoektocht naar hun afstamming en/of de biologische moeder en vader, bijvoorbeeld door het aanbieden van een gratis DNA-test of zoektochten via MyHeritage, Family Tree DNA, 23andMe en Ancestry te vergoeden voor afgestane kinderen. Er moet een vast budget van 10.000 euro zijn voor deze zoektochten per persoon.
 - c. het uitzoeken van de medische voorgeschiedenis, zoals aanbieden van aanvullend medisch onderzoek net zoals gebeurt bij kinderen die uit het buitenland geadopteerd zijn. Afgestane kinderen moeten zicht kunnen krijgen op eventuele erfelijke ziektes
 - d. bij noodzakelijke administratieve handelingen, waar afgestane kinderen nu tegen een muur aanlopen. Voorbeeld: op het geboortebewijs de naam van de biologische vader zetten op het moment dat die bekend wordt.
 - e. het veranderen van je naam
 - f. het in contact brengen met oud-medewerkers van kindertehuizen zoals Huize de Bocht (Goirle).

- In dit centrum dient ook aandacht te zijn voor afgestane kinderen die tussen binnenlandse en buitenlandse adoptie in vallen, bijv. kinderen die in grensgebieden geboren zijn en/of geadopteerd zijn naar het naburige land.
- In dit centrum dient ook een organisatie ingericht te worden die het erfgoed 'afstand en adoptie' gaat beheren. Het beheer van de organisatie moet door betrokkenen zelf gedaan worden.
- In dit centrum dient ook een kenniscentrum over adoptie ingericht te worden, waar het erfgoed geborgd wordt en zodat de maatschappij meer bekend met binnenlandse adoptie en de gevolgen daarvan
 - Als onderdeel hiervan dient de historie van kindertehuizen en verhalen van afgestane kinderen vastgelegd te worden met behulp van betrokkenen. Interviews met oud-medewerkers (hoe was het, welke moeders herinner je je nog, welke namen ken je nog et cetera) en de afgestane kinderen kunnen de basis vormen voor oral history.
- Universiteiten moeten gestimuleerd worden om de kennis op gebied van specialistische psychologische hulpverlening aan afgestane kinderen te bundelen in dit centrum.
- Er zou een Speciaal Fonds moeten komen voor mensen om bijvoorbeeld een eigen bedrijf te beginnen of een opleiding af te ronden

Informereren van het grotere publiek

- Er moet meer bekendheid komen voor adoptie. Hoe bekender het wordt, hoe meer verhalen er zullen komen.
- Er moet aandacht voor de 'adoptiewet 1956 en 1984' in de onderwijsmethode komen, zodat nieuwe generaties anders en beter geïnformeerd worden over adoptie en de gevolgen daarvan.
- Er zou een uitzending, of informatieve documentaire serie gewijd moeten worden aan dit onderwerp. Zowel de goede als slechte verhalen moeten dan aan bod komen. Na de uitzending zou dan in beeld moeten verschijnen 'Heb je vragen over adoptie, bel xxx'.
- Er moet een spotje komen over adoptie bijvoorbeeld in de Ster (het reclameblok) zodat de huidige generatie voorgelicht wordt en er erkenning gegeven wordt voor historisch erfgoed.
- De samenleving moet goed voorgelicht worden over ongewenste zwangerschappen.
- Het taboe rondom binnenlandse afstand en adoptie moet doorbroken worden.

Visie op hulpverlening

- De gesprekken die hulpverleners met een kind in het kader van de adoptie voeren moeten in afwezigheid van de adoptieouder gevoerd worden.
- Er dient een goede en gedegen opleiding voor hulpverlening aan afgestane kinderen te komen (opleiding aan Hogeschool Nijmegen).
- Binnen de GGZ, maatschappelijk werk, op scholen en bij arbeidsartsen moet kennis komen over de gevolgen van adoptie. Kennis over de psychologische effecten en ook over de familiale consequenties.
- Er dient bij toekomstige adoptie nazorg verschaft te worden door capabele hulpverleners.
- Op het moment dat een vrouw ongewenst zwanger wordt moet er altijd goede begeleiding en ondersteuning voor moeder en kind geboden worden.
- Er dient orthopedagogische begeleiding aangeboden te worden wanneer kind en afstandsmoeder (en soms vader) elkaar ontmoeten.
- Er dient aandacht en hulp voor kinderen geboden te worden, die er alleen voor staan wanneer het niet goed gaat bij de adoptieouders.

- Zowel afstandsmoeders als pleeg- en adoptieouders moeten adequaat begeleid worden bij het proces van afstand doen en adopteren.
- Ervaringsdeskundigheid van afgestane kinderen moet ingebracht worden in de hulpverlening. Hechtingsproblematiek is lastig te begrijpen en heel specifiek en van groot belang bij het begeleiden van afgestane kinderen.

Psychologische ondersteuning

- Er moet zeer specialistische therapie beschikbaar zijn, bijvoorbeeld op het gebied van traumaverwerking en hechtingsproblematiek, voor het afgestane kind, afstandsmoeder (en soms vader) en adoptieouders zonder kosten van eigen risico.
- Afgestane kinderen moeten geholpen worden bij het herstellen van achterdocht en wantrouwen jegens anderen.
- Afgestane kinderen dienen begeleid te worden bij de zoektocht naar de eigen identiteit.
- Er moet een aanspreekpunt ingericht worden voor begeleiding en coaching bij adoptie.
- Het Fiom is als partij uitgesloten om psychologische ondersteuning aan betrokkenen te leveren.
- Er moet ook ondersteuning komen voor de kinderen van afgestane kinderen als zij dat willen. Het afstand doen heeft generatie overstijgende gevolgen gehad.

Financiële tegemoetkoming/compensatie

- Ouders en kinderen moeten schadeloos gesteld worden. Iedereen heeft heel veel kosten gemaakt voor zaken waarvoor zij niet voor mochten, konden of wilden kiezen.
- Er dient dus een financiële compensatie en/of tegemoetkoming te komen voor gemaakte en toekomstige kosten voor (a) psychische ondersteuning, zoals therapie en traumaverwerking, (b) voor onderzoek naar de eigen identiteit/achtergrond en inzien van dossiers, (c) het proces van naamsverandering, (d) rechtsbijstand zoals advocaatkosten, en (e) alle overige gemaakte kosten.
- Er moet een schadevergoeding komen voor betrokkenen ter erkenning.
- Er dient een compensatieregeling opgezet te worden voor het ervaren leed, niet als pleister op de wonden, maar om de materiële schade die ontstaan is door de situatie te ondervangen.
- Alle misstanden/privacy schendingen uit het recent beëindigde onderzoek dienen gecompenseerd te worden.
- De persoonskaarten van de afstandsmoeder en -vader en gezinskaarten dienen gratis aan afgestane kinderen verstrekt te worden.

Visie op adoptie

- Adoptie in de huidige vorm moet stoppen. Ouders kunnen geen adoptieouder meer worden, alleen pleegouder. Een kind is geen eigendom; ook niet van adoptieouders.
- Er moet een verbod komen op gesloten adopties. Als er echt geen ander optie is dan adoptie, dan mag alleen de open variant worden benut, waarbij de moeder-kind relatie kan blijven bestaan.
- Er moet een verbod komen op anonieme babyluikjes of andere methodes waarbij moeders kinderen anoniem afstaan.
- Er zou sterk ingezet moeten worden op het voorkomen van ongewenste zwangerschappen. Zodra daar toch sprake van is dient:
 - a. Dit heel goed te worden begeleid.
 - b. Eerst ingezet te worden op het kind te plaatsen in de eigen familie
 - c. Pas daarna andere mogelijkheden onderzoeken

- De screening van de adoptieouders/pleegouders moet beter, dit is destijds te vaak niet goed gegaan. Na adoptie of plaatsing van pleegkind dient blijvend toezicht gehouden te worden op adoptie- en pleegouders, zoals d.m.v. onaangekondigde bezoeken.
- Hulpverlening moet toezien dat als er één kind is afgestaan er niet meer kinderen worden geboren bij de moeder die vervolgens ook worden afgestaan en in een tehuis terecht komen. Tegelijkertijd kan het ook niet zo zijn dat het volgende kind van de moeder wel in huis mag blijven.
- Het uitgangspunt moet zijn dat een moeder met begeleiding, opvang en opleiding ondersteund wordt, zodat het kind bij haar kan blijven.
- Het recht van afstandsmoeders moet beter vastgelegd worden. Ook moet er steun zijn voor moeders die dit besluit willen terugdraaien.
- Er dient een belangenbehartiger te zijn die voor het geadopteerde individu opkomt en naar hun wensen/behoefte vraagt. Naar het voorbeeld bij uithuisplaatsingen, waar het kind ook een advocaat krijgt die de belangen behartigt.
- Ook dient er een vaste vertrouwenspersoon voor adoptie- of pleegkind, die band met kind opbouwt en waar een kind alles aan kwijt kan (geweld, pesten, intimidatie en verandering van voogden).
- Er dient meer aandacht te komen voor de acceptatie van kinderloosheid.
- De Raad voor de Kinderbescherming moet ook jonge moeders, die nog kinderen zijn, beschermen.
- De kwaliteit van pleegzorg dient verbeterd te worden, door het introduceren van een opvoedcertificaat, controle uit te voeren op strijdige belangen en op mishandeling van kinderen, voorbereiden van kind op volwassenheid en te zorgen voor een spaarbankboekje voor de toekomst.
- Bij de adoptie dient altijd de waarheid aan het kind verteld te worden, het is schadelijk om afgestane kinderen met een geheim op te laten groeien.
- Er zou meer bewustwording over adoptie moeten komen, dat het een mogelijkheid is om je kind af te staan, maar dat dit niet zomaar vanzelfsprekend is.
- Er moet een goede instantie opgericht worden voor de begeleiding van adoptie.

Overige

- Binnenlandse afstand moet weggehaald worden bij ministerie van JenV en bijvoorbeeld ondergebracht worden bij het ministerie van SZW.
- De Raad voor de Kinderbescherming moet volledig hervormd worden, naar het voorbeeld van het Jongeren Advies Centrum (JAC).
- Alle betrokkenen van afgelopen onderzoek moeten uit hun taak ontheven worden; ze zijn incapabel.
- Er dienen Tweede Kamerleden gemobiliseerd te worden om onderzoek weg te halen bij het ministerie.
- Er moet identificatie komen van de personen die destijds verantwoordelijk waren
- Er moet deze keer echt iets gedaan worden.
- Het moet snel.
- Maatregelen die genoemd worden ook echt uitvoeren en daar als overheid garant voor staan
- Afstand en adoptie, die destijds plaatsvonden, moeten benoemd worden als kinderontvoering.

4.3 De adoptieouders

Inleiding

In de periode van 20 mei tot 23 juli 2022 zijn 3 individuele gesprekken gevoerd met de ouders die tussen 1956 en 1984 een kind hebben geadopteerd (de adoptieouders). De groep van adoptieouders is de kleinste groep van betrokkenen die bijdraagt aan de erkenningstafels. Uit de gesprekken met adoptieouders bleek dat zij veel over adoptie en de effecten daarvan hebben nagedacht. Zij opteerden met name voor het bevorderen van een open, warme driehoek tussen alle betrokkenen. Ook benadrukten zij dat hoewel ze voor hun gevoel het adoptiekind een veilige plek gaven en het kind goed terecht was gekomen, dat kinderen ook na lange tijd geconfronteerd kunnen worden met identiteitsproblemen.

De ervaringen en inzichten die in deze gesprekken naar voren zijn gebracht hebben geleid tot de totstandkoming van de onderstaande maatregelen vanuit hun oogpunt. Dit resulteert in een aantal categorieën van maatregelen die betrekking hebben op een visie ten opzichte van adoptie, hulpverlening en de eigen rol. Adoptieouders spraken niet over erkenning van eigen ervaren leed.

Gewenste maatregelen

Positie belangenbehartigers / versterken van stem

- De stem van adoptieouders dient versterkt te worden, omdat zij kunnen zorgen voor de relatie tussen kind en de biologische moeder en vader.
- Justitie/instanties moeten zich ook richten tot de groep adoptieouders en de adoptieouders als ervaringsdeskundigen erkennen. Deze groep weet juist hoe het met de kinderen gaat, waar het mis gaat en waarom.

Dossiers

- Bewaartermijnen van de dossiers moeten opgerekt en beter beheerd worden.
- De biologische moeder en vader dienen inzicht te krijgen in de dossiers om afgestane kind te zoeken en te ontmoeten.

Expertisecentrum

- Er dient een expertisecentrum te komen waar hulp/voorlichting aangeboden kan worden aan de ouders van de moeder die overdenkt haar kind te laten adopteren.
- In dezelfde centrum dient ook een dienst georganiseerd te worden waar adoptieouders (en ieder van de adoptiedriehoek) met al hun vragen terecht kunnen. En waar ruimte is om met lotgenoten of psychologen ervaringen, zorgen en oplossingen te delen.
- De impact van 'afgestaan zijn' uit zich soms pas op latere leeftijd. Adoptieouders zouden hier over voorgelicht moeten worden, zodat ze eerder begeleiding zoeken ook al zien ze zelf nog geen aanleiding.
- Er dient verkend te worden welke inzichten eruit de wetenschap zijn op het gebied van adoptie.
- Doorbreek de taboe sfeer in de samenleving door voorlichting te geven vanuit een expertisecentrum.

Visie op adoptie

- Medische gegevens van adoptiekind en biologische moeder dienen aan het begin te worden overgedragen aan de adoptieouders.
- Bij de procedure van adoptie dient de (inter)menselijke kant van de relatie tussen potentiële adoptieouders en adoptiekind zwaarder te wegen dan alle procedures.
- Alle moeders zouden de eerste drie maanden zelf voor hun kind moeten zorgen, en dat pas daarna een beslissing genomen kan worden over afstand. Daarbij dient hulp aangeboden te worden, zodat de moeder de opleiding kan vervolgen en er bijvoorbeeld opvang geregeld kan worden.
- Nooit direct het kind na de geboorte weghalen, maar juist contact met de moeder stimuleren.
- Bij ongewenste zwangerschap dient in eerste instantie verkend te worden of het kind niet opgenomen kan worden in het thuisgezin, inclusief begeleiding en gesteund door wetgeving.
- Hou relaties van het begin open en organiseer contacten tussen adoptieouders, biologische moeder en vader en hun kinderen.
- De visie dat de meest ideale situatie is dat alle verbindingen in de driehoek (biologische moeder, adoptiekind en adoptieouders) open, hartelijk en respectvol zijn, dient bevorderd te worden in voorlichting en beleid.
- Zorg dat het verhaal van de biologische moeder bekend is bij een geadopteerd kind. Hierdoor kan het kind beter begrijpen waarom zij/hij geadopteerd is en de boosheid hierover afnemen.

Visie op rol/houding adoptieouders

- Adoptieouders dienen in openheid en met respect voor ieders gevoelens de relaties van adoptiekinderen met hun biologische moeder en vader, met hun (half)broers, -zussen en verdere familie te bevorderen en te faciliteren, indien gewenst.
- Er dient bewustzijn en scherpzinnigheid te zijn tijdens de begeleiding van de adoptieouders wanneer er claimedrag naar voren komt.
- Adoptieouders moeten de visie dat alle verbindingen in de driehoek hartelijk en respectvol zijn uitdragen en daar naar handelen.

Visie op hulpverlening

- Alle maatregelen moeten erop gericht zijn dat er geen kinderen meer worden afgestaan. In ieder geval mag het kind nooit direct na de geboorte weggehaald worden.
 - Bied daarom direct professionele hulp aan bij een ongewenste zwangerschap
 - Zorg voor hulp bij de bevalling en zorg voor een normale bevalling
 - Neem de (aanstaande) moeder serieus. Er dient altijd met haar gesproken te worden en haar gevraagd worden wat zij wil.
- Moeders die niet voor hun kinderen kunnen zorgen dienen begeleid en ondersteund te worden in de periode na de afstand.
- In de begeleiding dienen met de moeder veel gesprekken gevoerd te worden en dient geheimhouding voorkomen te worden, door ook begeleiding te bieden aan haar omgeving (opvoeders).
- Geef ondersteuning aan adoptieouders bij het onderhouden van contact met de biologische moeder en vader. Het is niet in het belang van het kind dat het geadopteerd zijn wordt genegeerd/verzwegen.

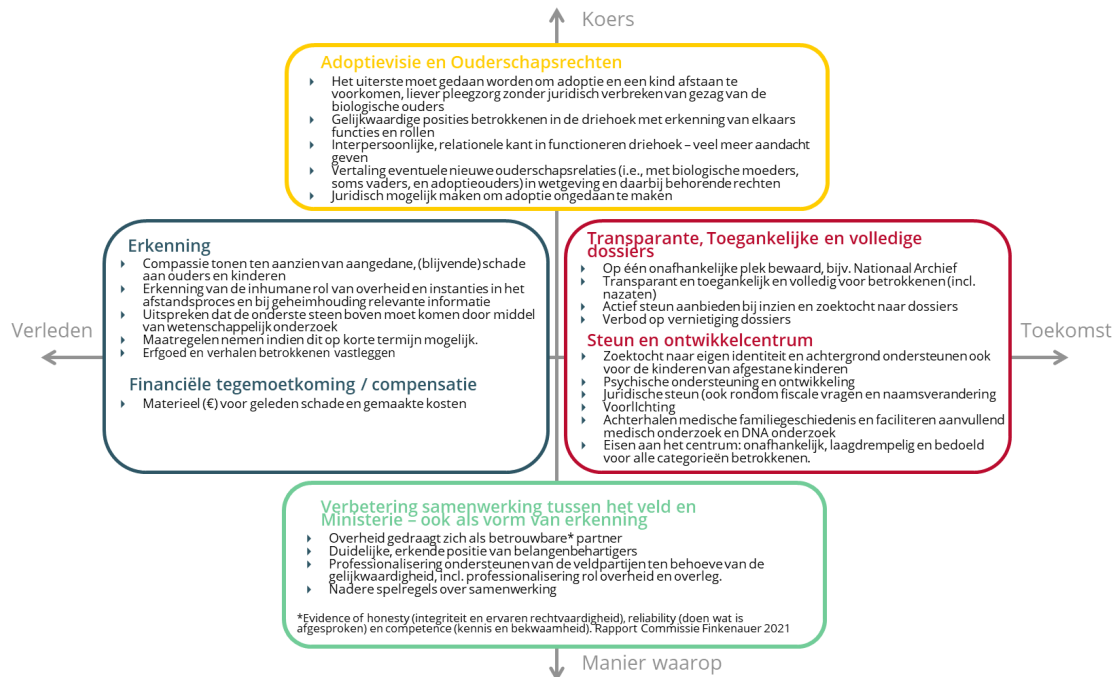
/ 5 Eerste ordening gewenste maatregelen in zes domeinen

In dit hoofdstuk benoemt AEF zes domeinen, die elk maatregelen beschrijven die gewenst zijn door betrokkenen, in lijn liggen met wat zij hebben meegemaakt en daarmee een erkenning zijn van het leed dat moeders (soms vaders) en kinderen is aangedaan in hun leven.

De domeinen: *Adoptievisie en Ouderschapsrechten, Transparante en Toegankelijke dossiers, Steun- en Ontwikkelcentrum, Erkenning, Financiële tegemoetkoming / compensatie, en Verbetering samenwerking tussen ministerie en veld*, dekken een groot deel van de genoemde maatregelen, maar niet allen. We benadrukken dan ook dat de domeinen een *eerste* opstap zijn voor het ministerie van Justitie en Veiligheid en de veldpartijen om samen een analyse te maken welke stappen er op korte termijn en welke stappen er op lange termijn gezet gaan worden. Daarnaast dient dit rapport ook als naslagwerk van alle aan tafel ingebrachte maatregelen, die het ministerie een mogelijkheid biedt om in samenspraak met de betrokken partijen in het veld te onderzoeken welke specifieke maatregelen hun aandacht behoeven.

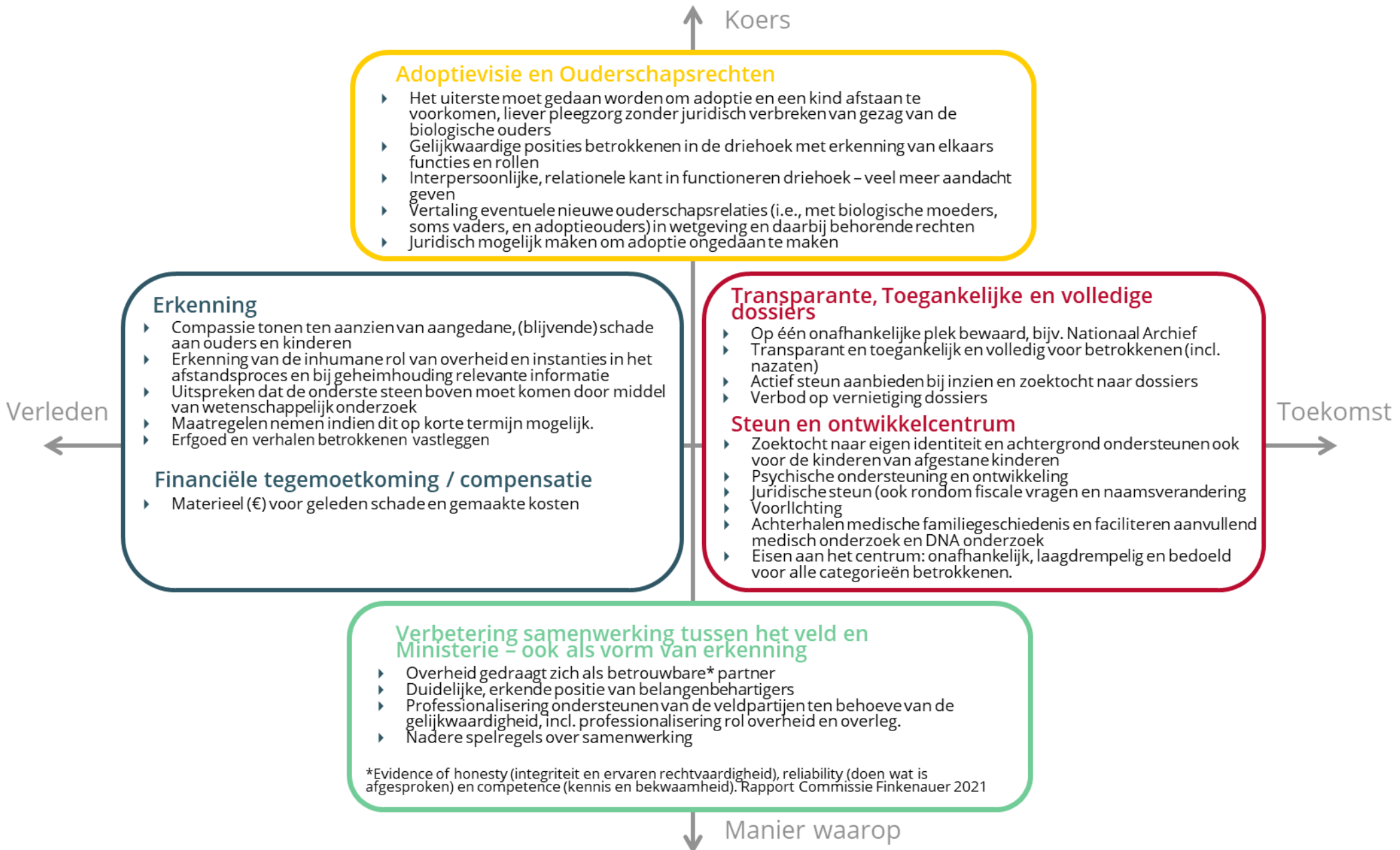
Wanneer het ministerie en de veldpartijen één of meerdere maatregeldomeinen kiest, is een volgende stap om een uitvoeringsplan en -toets op te stellen en aan te geven onder welke randvoorwaarden deze maatregel uitgevoerd kan worden.

Zie de volgende pagina voor een uitvergroting van het hieronder weergegeven visuele overzicht van de eerste ordening van maatregelen in zes domeinen en de bijbehorende maatregelen. De bijbehorende maatregelen hebben niet de pretentie limitatief te zijn, maar een eerste indicatie te vormen.

Figuur 2: Visueel overzicht eerste ordening maatregelen in zes domeinen en bijbehorende maatregelen

Figuur 2: Visueel overzicht eerste ordening maatregelen in zes domeinen en bijbehorende maatregelen

/ 6 Hoe verder

Urgentie van de te zetten volgende stappen

Het proces van alle betrokkenen is zeer intensief. Voor veel van hen, met name voor de afstandsmoeders en afgestane kinderen duurt dit leed al een leven lang. Zij hebben te lang aan de zijlijn gestaan en krijgen in hun ogen nu eindelijk de plek die zij verdienen: aan tafel, actief betrokken en partij in het hele proces.

Naar voren stappen en positie claimen en leren vertrouwen op de overheid en instanties is voor veel van de betrokkenen een grote stap. Een vaak uitgesproken vraag in de gesprekken was dan ook: wat maakt dat ik dit keer niet teleurgesteld ga worden door de overheid en door instanties?

Dit legt een zware verantwoordelijkheid bij het ministerie van JenV, en de veldpartijen om dat broze vertrouwen te koesteren en de voorwaarden voor betrouwbaarheid: evidence of honesty (integriteit en ervaren rechtvaardigheid), reliability (doen wat je afgesproken hebt) en competence (kennis en bekwaamheid) steeds weer opnieuw als meetlat voor het handelen te benutten.

Dit vraagt om een fundamentele kanteling in denken en in doen. In de zorg is in Nederland eerder deze stap gemaakt en die is daar benoemd als: van zorgen voor, naar zorgen dat. Dat is ook hier aan de orde. Veel van de maatregelen gaan over eigen regie over het eigen leven, betrokken zijn en willen worden in alles wat hen aan gaat. Dit vraagt om een fundamentele kanteling in de relatie tussen het departementen en de betrokkenen in het veld: gebaseerd op gelijkwaardigheid en participatie, waarbij eerlijkheid, betrouwbaarheid en deskundigheid steeds weer opnieuw verbonden worden. De next step van samenwerking: samen aan de lat staan voor het vinden en het inrichten van passende, gewenste maatregelen.

De grote uitdaging die nu voor ligt is om nu de eerste beweging te maken. Om samen aan de slag te gaan met de rijke opbrengst van de tafels en zorgvuldig te onderzoeken welke eerste betrouwbare stappen er nu al gezet kunnen worden op de verschillende gebieden die echt al een eerste verschil gaan maken voor alle betrokkenen. Hierbij is haast geboden, wegens de oplopende leeftijd van veel van de betrokkenen en vanwege de urgentie voor afgestane kinderen om hun medische geschiedenis te kennen, die ook voor hun kinderen van groot belang is.

Uiteraard gaat het onderzoek straks diepe inzichten geven in de oorsprong van dit maatschappelijke vraagstuk en aan het licht brengen welk handelen van welke partijen hierbij een rol hebben gespeeld. Het starten met de implementatie van een eerste set met maatregelen hoeft echter niet te wachten op de afronding van dit onderzoek, niet alles is daar aan gerelateerd.

In de gesprekken kwam met regelmaat naar voren dat gehoord worden, je kunnen uitspreken en kunnen delen wat al zo lang op je hart zit een goed eerste stap in het proces van erkenning is. En dat de realisatie van een concrete set met maatregelen die uit de tafels voortkomen een logische volgende stap in het proces van heling is. Zoals een deelnemer dit mooi omschrijft: de beste manier van erkenning door de overheid is om op cruciale eerste thema's nu 'iets te gaan doen'.

En hoe nu verder: het proces praktisch vormgegeven

1. In het licht van de beweging die hierna gemaakt moet worden is het van belang de uitkomsten zonder nadere duiding met de verschillende groepen betrokkenen te delen. Het gaat daarbij om:
 - de in dit document beschreven verslagen van de tafel (in de bijlage)
 - de inventarisatie van de erkenningsmaatregelen vanuit de afstandsmoeders en 2 afstandsvaders, afgestane kinderen en adoptieouders (zie 4.1., 4.2, 4.3.)
 - en het samenvattende overzicht van de maatregel domeinen en voornaamste erkenningsmaatregelen (zie hoofdstuk 5)daarbij voortvarend inhoud te geven aan het vervolgproces, zodat de energie die in het proces gebracht is ook wordt meegenomen naar het vervolg. AEF stelt voor deze terugkoppeling te doen in aparte bijeenkomsten voor elke categorie betrokkenen uit de adoptiedriehoek (eind augustus)
2. De volgende stap (deels parallel aan stap 1) in het proces voor het ministerie en de veldpartijen is kennis te nemen en duiding te geven aan de uitkomsten en vervolgstappen te formuleren voor de set van maatregelen die de komende periode gerealiseerd dienen te worden en stil te staan bij de manier waarop men het proces wil vormgeven. (in september).
3. Daarna volgt een dialoog tussen het departement en erkende vertegenwoordigers uit het veld over de uitkomsten van de tafels, de samenhang met het onderzoek en de vormgeving van het proces om eerste maatregelen te benoemen en na te denken over het proces van gezamenlijk realisatie (eind september 2022)
4. Op basis van het rapport, de reactie van de betrokkenen en het afwegingsproces over het vervolg door het ministerie en de veldpartijen worden meerdere bijeenkomsten met het veld georganiseerd (4 oktober 2022) om:
 - De visie op het vervolgproces te delen
 - Het voorstel van het ministerie en de veldpartijen over de te nemen maatregelen uit te wisselen en te toetsen bij de meedenkers inclusief de rol van het veld
 - Afspraken te maken over het vervolg.

/ 7 Tot slot

AEF kijkt met grote dankbaarheid terug op de erkenningstafels en individuele gesprekken. Als buitenstaander heb je er geen weet van hoe ontluisterend groot de invloed is geweest én nog is op de levens van de biologische moeders en in sommige gevallen vaders en de (inmiddels volwassen) kinderen die met binnenlandse afstand en adoptie te maken hebben gehad. Uit de gesprekken werd ook duidelijk dat de impact verdergaand is dan de levens van de directe betrokkenen. Dit hoofdstuk uit de Nederlandse (binnenlandse) geschiedenis heeft vele levens aangeraakt, zoals de directe familie van de moeders die het geheim ook bewaarden, de kinderen die wel bij een afstandsmoeder konden opgroeien, de particuliere gezinnen die moeders voorafgaand aan de bevalling bij hen thuis opvingen en nog zoveel anderen. De openheid, authenticiteit en het vertrouwen maakten de gesprekken voor ons tot iets heel bijzonders.

We gaan ervan uit dat deze erkenningstafels een fundamentele beweging in gang gaan zetten en dat een herkenbare substantiële set van maatregelen op korte termijn gaat bijdragen aan het gevoel van alle betrokkenen dat ze worden gezien en gehoord door de Nederlandse overheid.

/ A Bijlage: Overzicht maatregelen ter erkenning per groep betrokkenen, per tafel en gegroepede individuele gesprekken

Inhoud

A.1	De afstandsmoeders en twee vaders	p. 35
	<ul style="list-style-type: none">▶ Tafel 1▶ Tafel 2▶ Tafel 3▶ Gegroepede individuele gesprekken	
A.2	De afgestane kinderen	p. 42
	<ul style="list-style-type: none">▶ Tafel 1▶ Tafel 2▶ Tafel 3▶ Tafel 4▶ Tafel 5▶ Tafel 6▶ Tafel 7▶ Gegroepede individuele gesprekken	
A.3	De adoptieouders	p. 59
	<ul style="list-style-type: none">▶ Gegroepede individuele gesprekken	

A.1 De afstandsmoeders en twee vaders

Tafel 1, vier deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkennen

- Stichting De Nederlandse Afstandsmoeder (DNA) moet een officiële status krijgen als belangenbehartiger van afstandsmoeders. Dit betekent dat zij altijd geraadpleegd worden als het over afstandsmoeders gaat.
- De staat moet het leed van de afstandsmoeders erkennen: als Groep, als Individu, als Belangenorganisatie.

Recht

- Er moet bij wet vastgelegd worden dat elke ouder, ongeacht welke leeftijd, recht van ouderschap krijgt. Zij mogen altijd beslissen wat er met het kind gebeurt.
- Er moet bij de wet vastgelegd worden dat volledige inzage kan plaatsvinden in alle ongeschonden dossiers en dat dit verzoek binnen 4 weken gehonoreerd dient te worden.
- Het kind moet de naam van de afstandsmoeder krijgen.
- Adoptieouders mogen de gegevens van het kind niet verwijderen uit de persoonsregistratie.

Onderzoek

- In het onderzoek naar binnenlandse afstand en adoptie dienen afstandsmoeders (en soms vaders) een stem te krijgen in de opdracht voor het onderzoek en in de besluitvorming.
- Het onderzoek moet transparant zijn.

Kenniscentrum

- Er moet een programma starten om de toegankelijkheid van de dossiers te verbeteren en onder meer door alle dossiers naar één neutrale plek te brengen.
- Hulpverleners werkzaam op het gebied van uithuisplaatsingen en adoptie dienen verplichte bijscholing te krijgen over de effecten van (vroegtijdige) scheidingen van moeder en kind en uithuisplaatsingen voor alle betrokkenen.
- Er moet verwezen worden naar de opleiding bij de hogeschool Nijmegen (vormgegeven door Will van Sebille).

Voorlichting van groter publiek

- Er dient geld beschikbaar te komen voor het maken van een documentaire door Netflix waarin het hele tijdsbeeld beslaan wordt, alle betrokkenen en alle kanten van het verhaal belicht worden.
- Er moet voorlichting over afstandsmoeders en -kinderen gegeven worden.

Visie op hulpverlening en adoptie

- Instanties werkzaam op het gebied van uithuisplaatsingen en adoptie dienen altijd nazorg aan alle betrokkenen te bieden.
- In het geval van vroegtijdige scheiding cq. uithuisplaatsing, dient de eerste optie te zijn dat de moeder het kind behoudt, en dient een begeleidingstraject opgestart te worden waarin jonge ouders (moeders) ondersteund worden zodat zij voor hun kind kunnen blijven zorgen

- Ook dient een begeleidingstraject voor de moeder opgestart te worden ten behoeve van de ontwikkeling van de moeder.
- De biologische vader moet een plek krijgen (naam in dossier en betrokkenheid).

Houding van instanties

- Instanties werkzaam op het gebied van uithuisplaatsingen en adoptie, zoals Fiom, de Raad voor de Kinderbescherming, Pro Juventute dienen verplicht ervaringsdeskundigen in dienst te hebben / te betrekken bij uithuisplaatsingstrajecten.
- Instanties werkzaam op het gebied van uithuisplaatsingen en adoptie dienen eisen te stellen aan hun medewerkers op het gebied van waarden en normen en medewerkers daarop te screenen in de sollicitatieprocedure.
- De kindbescherming dient pleeg- en adoptieouders te verplichten het contact tussen biologische moeder (en vader) en kind te onderhouden of bevorderen.

Financiële tegemoetkoming

- Er dient een schadeloosstelling te komen voor het leed

Tafel 2, vijf deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- De Raad voor de Kinderbescherming bekommerde zich niet over de onvolwassen afstandsmoeders, die zelf ook nog kind waren. Dit moet erkend worden.
- Er moet erkend worden dat de Raad respect had moeten tonen voor de moeders i.p.v. de afstandsmoeder het gevoel te geven dat zij foute meisjes waren, sletten, die nooit meer zouden trouwen.
- Ook moet erkend worden dat afstandsmoeders werden voorgelogen. Er zijn enkele voorbeelden dat de baby's nog een jaar in een tehuis woonden, terwijl de afstandsmoeder dacht dat het kindje inmiddels bij adoptieouders was.
- Erkennen dat allen partijen die betrokken waren bij binnenlandse afstand en adoptie inhumaan gehandeld hebben. Deze instanties moeten aangeven: "Wat jou is aangedaan was vreselijk" en dat er geen sprake was van de menselijke maat.
- Geen excuses, wel erkenning. Start daar vandaag mee; wacht niet totdat het onderzoek afgerond is.
- Erkennen dat er onvoldoende belang en rekening gehouden is met moeder én kind.

Dossiers

- Alle documenten in de dossiers moeten ingezien kunnen worden. Ook moet actief nagegaan worden waar documenten zoals brieven van moeders aan hun kinderen gebleven zijn.
- Dossiers dienen langer beschikbaar te blijven en niet te worden geschoond na 50(?) jaar.

Recht

- De afstandsmoeder en vader hebben recht op het weten van de adoptienaam. Ouders kunnen anders niet zelf hun kinderen vinden. Ze hebben het recht om te weten wat er met het kind gebeurd is.
- Gesloten adoptie dient verboden te zijn, open adoptie geeft de mogelijkheid om het kind wel te blijven volgen. Niet alle moeders kunnen hun kind opvoeden, dus een vorm van adoptie moet mogelijk zijn.

- De naam van de afstandsmoeder moet op de identiteitskaart (bij de burgerlijke stand) komen.
- De regelgeving omtrent het erfrecht moet aangepast worden.

Onderzoek

- Er moet gedegen onderzoek komen naar het 'afstand doen'.
- De conclusie moet meer omvatten dan dat iedereen zwaar getraumatiseerd is.
- Vooraf aan het onderzoek moet worden gespecificeerd wat er boven tafel moet komen.
- Er moet duidelijk worden wat de rol en opdracht van de Raad voor de Kinderbescherming nu eigenlijk echt was en waar de Raad voor de Kinderbescherming verantwoordelijke voor was.

Informeren van het grotere publiek

- Er moet meer kennis komen over binnenlandse afstand en adoptie bij het grotere publiek. Hiertoe dient een toneelstuk of het toneelstuk van theater Toetssteen (dit zou op TV uitgezonden kunnen worden want er is een opname).
- Er dient een documentaire gemaakt te worden.

Financiële compensatie/ondersteuning

- De overheid moet financiële hulp aanbieden voor psychische hulp aan ouders en kinderen. Therapie moet worden vergoed.
- Overheid moet een steunpakket, o.a. geld, aanbieden voor kinderen die hun ouders willen zoeken.
- Er dient steun te komen voor de zoektocht naar de biologische vader d.m.v. financiële steun en/of gratis DNA databanken.

Visie op hulpverlening en adoptie

- Verbeter de kwaliteit van maatschappelijk werk.
- De biologische vader moet betrokken worden in dossiers en in het leven van de afgestane kinderen.

Overig

- Het woord afstandsmoeder moet afgeschaft worden. Het is kwetsend, want deze vrouwen hebben geen afstand willen doen.
- Adoptieouders dienen de afstandsmoeder royaal te omarmen, zodat er zo min mogelijk kans is op het ontstaan van een loyaliteitsconflict voor kinderen.

Tafel 3, twee deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Fiom en overige instanties, die leugens verspreid hebben, dienen terecht gewezen te worden.
- De overheid moet erkennen dat de vaders ook bij deze verhalen horen
- Er moet erkenning komen dat een kind afstaan levens heeft beïnvloed/bepaald.
- Er moet erkend worden dat kinderen veel te lang in tehuizen zijn gebleven.

Dossiers

- Dossiers moeten op orde zijn. Naam en toenaam van de afstandsmoeder en vader moeten in het dossier.
- Informatie uit dossiers mag niet achtergehouden worden of weggelakt worden.

Recht

- Zowel de biologische vader als moeder moet tekenen voor afstand. De keuze voor het afstand van het kind moet samen gemaakt worden.

Onderzoek

- De overheid mag het onderzoek niet weer onder tafel vegen.

(Houding) instanties

- Instanties moeten meer empathie tonen, en meedenken met de aanstaande ongehuwde moeder.
- Instellingen moeten mensen, die vragen naar hun dossier, welwillend helpen. Niet de vraag afhouden of tegenwerken.
- Het Fiom moet de zaken beter op orde krijgen en brieven van ouders beantwoorden.

Delen van verhalen

- Het doet ouders goed om lotgenoten te ontmoeten en hun verhalen te delen. De overheid zou dit moeten stimuleren.
- De overheid zou ook moeten stimuleren dat ouders over hun verhaal praten.
- De overheid zou geld ter beschikking moeten stellen om een goede documentaire te maken of een reeks interviews met ervaringsdeskundigen uit te zenden op tv.
- Verbreek het taboe over ongewenste zwangerschappen.

Hulpverlening

- Ook voor vaders dient er specifieke hulpverlening te komen.

Gegroepeerde individuele gesprekken, vijf deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Er dient een monument te komen; een bindende gedenksteen voor de betrokken ouders en kinderen samen. Als signaal naar de samenleving. Als signaal voor de betrokken ouders en kinderen, die het weggestopt hebben: 'we zijn jullie niet vergeten'.
- Erkennen dat het leed dat moeders en kinderen is aangedaan er is, bestaat en een leven lang is.
-
- Er dient erkenning te komen dat het niet alleen te wijten is aan de moeders zelf.
- Er moet erkenning komen voor het feit dat het een bijzonder slechte tijd was, waarin veel dingen niet goed gedaan zijn.
- Er moet erkend worden dat zaken buiten de wet zijn gebeurd. Men heeft met twee maten gemeten. Een kind van 16 wel papieren laten ondertekenen om afstand te doen (als volwassenen), maar tegelijkertijd behandelt de Raad voor de Kinderbescherming de moeder verder als een kind zonder rechten.
- Als er ooit een publiek excuus komt, dit niet door Rutte laten zeggen. Niemand gelooft hem.
- Geen standbeeld.

- Er moet erkend worden dat de instanties moeders tegenwerkten, waarmee ze aanstuurden op dat het kind al zo lang geadopteerd was dat het niet meer terug naar de moeder kon.
- Erkennen dat het een systeem was dat schade aanbracht bij moeders en kinderen en waarvan niemand, die betrokken was bij de uitvoering, zich meer afvroeg hoe het in elkaar zat en wie er nu eigenlijk mee gebaat was.
- Erkennen dat de belangen van de adoptieouders leidend waren in het systeem.

Versterken belangenbehartigers/vertegenwoordiging

- Lopende initiatieven, zoals Divana (De impact van afstand en adoptie) dienen versterkt te worden bijvoorbeeld via een fonds. In dit fonds zit voldoende geld om betrokken organisaties die plan indienen te kunnen faciliteren bij het uitvoeren van hun activiteiten.
- Er dient nieuw leven gebracht te worden in ADOptiedRiehoek Interactief Nederland (ADRIN); mogelijk in een nieuwe vorm.
- Er dient heldere vertegenwoordiging vanuit het veld te komen – DNA en ViZ en (adoptieouders).

Dossiers

- Alle dossiers openbaar en maximaal toegankelijk, dat wil zeggen zonder weggelakte stukken en opschoningen.
- Er zou digitale toegang tot dossiers geregeld moeten worden.
- Ook foto's moeten beschikbaar zijn.
- Dossiers zijn belangrijke herinnerings- en erkenningsbronnen. Ze dienen openbaar en opvraagbaar te zijn

Rechten afstandsmoeders (en soms afstandsvaders)

- De afstandsmoeder (en soms vader) moeten het recht krijgen om minimaal één keer met het afgestane kind te spreken om uit te leggen wat de elementen waren die tot het afstandsbesluit geleid hebben. Dit recht is zonder claims en met begrip dat het adoptiegezin waardevol is, het recht is niet bedoeld om af te dwingen dat er zomaar ruimte is voor een relatie naast het adoptiegezin.
- Er dient maximale openheid te zijn richting de afstandsmoeder (en soms vader) over wat er met het kind verder is gebeurd. Het doorbreken van de geheimzinnigheid doorbreekt ook het beeld dat er iets kwalijks of iets fout geweest is in de procedure.
- Ideeën over meervoudig ouderschap dienen nader uitgewerkt te worden.
- Met het oog op het ontwikkelen van meervoudig ouderschap, dient het erfrecht gemoderniseerd te worden
- De naam van de afstandsmoeder mag nooit meer verwijderd worden uit burgerlijke stand.
- De gegeven voornaam mag nooit veranderd worden door anderen dan het kind zelf.

Onderzoek

- Er dient d.m.v. onderzoek een uitgebreide beschrijving te komen over wat erin de jaren 1956 – 1985 gebeurd is op het terrein van afstand en adoptie.
- Bij het onderzoek moet DNA aan tafel zitten en daarnaast een variatie aan moeders die ook meedenken over het onderzoek.

Expertisecentrum

- Er dient een zorgvuldige businesscase te komen voor desgewenste producten/diensten van het expertisecentrum voor binnenlandse adoptie. Er dient een afzonderlijke businesscase te komen voor afstandsmoeders (en soms vaders) en afgestane kinderen.
- Verplichte bijscholing voor mensen die niet met adoptie te maken hebben (gehad) en die wel aangesteld worden om voor het Expertisecentrum te gaan werken (of Fiom). Mooiste zou zijn, als werkenden in de hulpverlening aan moeders en geadopteerden een aantekening

zouden moeten krijgen die ze om de zoveel jaar zouden moeten herijken door een keuze te maken uit trainingen en bijscholing (net zoals bijvoorbeeld de makelaars dat moeten).

Visie op hulpverlening

- Goede, open voorlichting aan de ongehuwde zwangere moeders over de mogelijkheden/onmogelijkheden ten aanzien van de beslissing afstaan of het kind behouden.
- Goede, eerlijke voorlichting aan de afstandsmoeders wat er met het afgestane kind gaat gebeuren c.q. gebeurd is.
- Professionele steun van maatschappelijk werk en/of andere hulpverleners die opereren vanuit het belang voor de (afstands)moeder.
- Er mogen geen dubbelrollen vertolkt worden door de maatschappelijk werkster, bijv. dat die ook contacten heeft met potentiële adoptieouders.
- De rol van de huisarts versterken in de doorverwijzing naar hulpverlening.

Informereren grotere publiek

- Uitgebreide beschrijving wat er in de jaren 1956 – 1985 gebeurd is om mensen te laten voelen hoe mensen toen met elkaar omgingen en wat de impact op het persoonlijke leven geweest is, bijvoorbeeld via film.
- Voorlichting vanuit de overheid, dat het afstaan van kinderen niet slecht of verwerpelijk is, maar alleen onder grote druk van de omgeving (ouders e.a.) plaatsvindt en meestal tegen de wens van beide of één biologische ouder.
- Er dient een minor te komen over binnenlandse afstand en adoptie op alle niveaus van onderwijs: mbo, hbo, universitair.
- De pijn die moeders voelen moet breder bekend worden, bijvoorbeeld door een podcast serie.

Financiële compensatie

- Betaling sociaal emotionele en/of trauma hulpverlening voor afstandsmoeders (en soms vaders) en afgestane kinderen in alle levensfasen, indien gewenst.
- Als mensen nog hulp nodig hebben, dan moeten ze die kosteloos krijgen.

Visie op adoptie

- Elk kind heeft het recht om te weten wie zijn ouders zijn.
- Elk kind heeft het recht om met haar/zijn biologische moeder en vader om te gaan en bijvoorbeeld daar te logeren als ze dat willen.
- Er zouden met de adoptieouders duidelijke afspraken moeten komen over het contact houden tussen moeder en kind.
- Geef de moeder een half jaar de ruimte om na te denken wat de beste oplossing is voor het opvoeden van het kind en ondersteun de moeder in de verkenning van de mogelijkheden en het finale besluitvormingsproces. Het kind zou die periode bij een pleeggezin kunnen zijn, waar de moeder bijvoorbeeld het kind 1x week kan zien.
- Aandacht en ondersteuning voor het in standhouden van een open, respectvolle driehoek afstandsmoeders (en soms vaders), afgestane kind en adoptieouders. Indien niet, dan is dit beschadigend voor het afgestane kind en de afstandsmoeder.
- Omdat dossiers herinnerings- en erkenningsbronnen zijn, moet relevante informatie vermeld worden zoals: - heeft de afstandsmoeder nog geprobeerd om het kind te houden, heeft de afstandsmoeder nog wensen geuit ten aanzien van de aard en achtergrond van een

adoptiegezin, heeft de afstandsmoeder nog wensen ten aanzien van de informatie over de ontwikkeling van het afgestane kind en de naam van de adoptieouder. Beperken algemene informatie, zoals: – netjes/slordig gekleed, huidskleur (wit), wel/niet timide. Wel informatie over hoe het met de afstandsmoeder ging.

- Laat de staat/de jeugdzorg onbevooroordeeld zijn naar alle belangen van de afstandsmoeder, het afgestane kind en de adoptieouders. De indruk bestond dat de adoptieouders c.q. de wachtlijst adoptieouders voor ging ('wij waren alleen een broedmachine').

Overig

- In de officiële ambtelijke stukken wordt steeds gesproken over de biologische moeder en de biologische vader of de verwekker. In plaats hiervan dienen de namen van de betrokkenen genoemd te worden. Het zijn immers mensen van vlees en bloed.
- De mythe van: 'je bent of gelukkig of je voelt je slachtoffer' dient doorbroken te worden. Het is belangrijk dat erkend wordt dat het streven voor afstandsmoeders (en soms -vaders) is om gelukkig te zijn, dat betekent: goed in je vel te zitten EN de pijn van het afstand gedaan te hebben niet weg te stoppen.
- Bij de terugkoppeling de mogelijkheid openhouden dat moeder en dochter of moeder en zoon samen naar de geplande bijeenkomst kunnen komen. Dat wil zeggen dat de terugkoppeling gaat naar afstandsmoeders en twee afstandsvaders, afgestane kinderen, adoptieouders en een gemengde groep. ('Juist samenvoegen, drempels overstappen').

A.2 De afgestane kinderen

Tafel 1, vijf deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Het onrecht dat moeders, jonge vrouwen (vaak nog kinderen) destijds, is aangedaan is ongekend. Dit moet erkend worden.
- Er is geen behoefte aan excuses of een plek/monument. Er dient wel erkenning in het openbaar te komen over het leed dat afgestane kinderen is aangedaan.

Positie belangenbehartigers

- VIZ en DNA moeten een sterke positie krijgen.

Dossiers

- Dossiers moeten beschikbaar zijn voor ouders en kinderen .

Rechten

- Er moet een recht komen om de naam van de biologische moeder en vader te kennen. Los van of de ander wel/geen contact wil.
- Anonieme adoptie dient verboden te worden
- Het uitgangspunt moet zijn dat een moeder bij een ongewenste zwangerschap beslist wat er met het kindje gebeurt.

Kenniscentrum, incl. dienstverlening

- De overheid moet afgestane kinderen kosteloos hulp bieden bij de zoektocht naar hun biologische moeder en vader, ook i.v.m. familiale ziektes
- Er moet betere voorlichting komen over welke rechten je hebt met betrekking tot dossiers: van wie is de informatie die over jou verzameld is?
- Er moet ondersteuning beschikbaar zijn voor het veranderen van je naam.
- Er moet kosteloos, gespecialiseerde hulp geboden worden aan afstandsmoeders (en soms afstandsvaders) en -kinderen bij het verwerken van trauma's en hechtingsproblematiek.
- De samenleving moet goed voorgelicht worden over ongewenste zwangerschappen. Op het moment dat het toch gebeurt moet er altijd goede begeleiding en ondersteuning voor moeder en kind geboden worden.
- Er moet een adoptieregister komen zodat alle informatie en verhalen op één fysieke plek en/of website te vinden en het contact met lotgenoten wordt gefaciliteerd.
- Er is te weinig bekend over binnenlandse adoptie. De overheid moet daarom de verhalen over binnenlandse adoptie gaan verzamelen.

Visie op hulpverlening

- Een moeder moet met begeleiding, opvang en opleiding ondersteund worden, zodat het kind bij haar kan blijven.
- De huisarts moet een grotere rol krijgen bij ongewenste zwangerschap.

Overig

- Het taboe rondom binnenlandse afstand en adoptie moet doorbroken worden.

Tafel 2, zeven deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Het belang van het kind moet centraal staan.
- De staat moet openlijk toegeven dat zij hun verantwoordelijkheid voor de bescherming van de allerzwaksten hebben veronachtzaamd, en daarmee verantwoordelijkheid nemen voor wat er is gebeurd.
- Er moet erkenning komen voor de situatie van de afstandsmoeders en het feit dat zij hun kinderen niet vrijwillig hebben afgestaan.

Positie belangenbehartigers

- Ontmoetingen met lotgenoten moeten gefaciliteerd worden.

Dossiers

- Dossiers moeten op één plek bewaard worden.
- Er moet openheid komen van alle dossiers over alle betrokkenen (over de afstandsmoeder en vader, afgestane kind en adoptieouders). De overheid dient hier actief aan bij te dragen.

Rechten

- Geadopteerden moeten de mogelijkheid krijgen om wettelijk verbonden te zijn aan hun biologische moeder en vader.
- Het recht van afstandsmoeders moet beter vastgelegd worden. Ook moet er steun zijn voor moeders die dit besluit willen terugdraaien.
- Rechten van afgestane kinderen moet in de wet gewaarborgd worden.

Het nieuwe onderzoek

- Onderzoek moet zich richten op wat er in de tehuizen gebeurd is en wat de invloed is geweest op de betrokken kinderen. Geluiden over het gebruik van kalmerende middelen moeten daarbij serieus genomen worden
- Er dient onderzoek te komen dat zich richt op de invloed van adoptie op de persoonlijke ontwikkeling van de geadopteerde (neurowetenschappelijk onderzoek).

Expertisecentrum

- Er moet een kenniscentrum over adoptie ingericht worden, zodat in de maatschappij meer bekend wordt over adoptie en de gevolgen daarvan.
- Er moet een algemeen informatiepunt komen waar adoptie- en afgestane kinderen terecht kunnen.
- Er moet meer landelijke (overheids-)informatie over platformen als Stichting Verleden In Zicht komen.
- Voor de toekomst moet alle informatie over de afstandsmoeder en vader vastgelegd worden bij adoptie, zodat de zoektocht naar de oorsprong wordt vergemakkelijkt. Ook moeten er vrije dagen beschikbaar komen voor de zoektocht.

Visie op hulpverlening

- Er moet een aanspreekpunt ingericht worden voor begeleiding en coaching bij adoptie.
- Ervaringsdeskundigheid van afgestane kinderen moet ingebracht worden in de hulpverlening. Hechtingsproblematiek is lastig te begrijpen en heel specifiek en van groot belang bij het begeleiden van afgestane kinderen.
- Er dient verplichte begeleiding van adoptiegezinnen en -ouders te komen.

Psychische ondersteuning

- Er moet adequate psychische ondersteuning en persoonlijke begeleiding komen voor afgestane kinderen.

Financiële compensatie

- Er dient financiële compensatie en/of tegemoetkoming te komen voor gemaakte en toekomstige kosten voor (a) psychische ondersteuning, zoals therapie en traumaverwerking, en (b) voor onderzoek naar de eigen identiteit/achtergrond.
- Er moet een schadevergoeding komen voor betrokkenen ter erkenning.
- Er dient een financiële vergoeding voor naamsverandering te komen.

Visie op adoptie

- Afgestane kinderen dienen begeleid te worden bij de zoektocht naar eigen identiteit. Zowel afstandsouders als pleeg- en adoptieouders moeten adequaat begeleid worden bij het proces van afstand doen en adopteren.
- Er moet beter geregeld worden dat adoptie alleen als uiterst redmiddel gebruikt kan worden.

Overige

- Er dient meer toezicht gehouden te worden op het beleid van en het handelen in tehuizen.

Tafel 3, zeven deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Er moet publieke erkenning komen over het machtsgebruik van de Raad voor de Kinderbescherming destijds, maar ook nog later toen er allerlei gegevens verzameld werden terwijl de dossiers officieel gesloten waren.
- Er moet publiekelijk erkend worden dat de effecten van het besluit om afstand te doen generaties overstijgen.
- Er moet publieke erkenning komen voor de pijn en het verdriet van alle betrokkenen (de afgestane kinderen, de biologische en adoptieouders).
- Er moet eerherstel komen voor ouders die kinderen hebben afgestaan. De ouders werden hun hele leven als incapabel weggezet, terwijl onvoldoende werd gekeken of ze werkelijk niet in staat waren om hun kinderen op te voeden of voor hen te zorgen. Dit moet erkend worden.

- Er moet publieke erkenning komen dat adoptie juist ook grote invloed had als het onder sociale of emotionele druk plaatsvond.
- Er moet eerherstel komen van de moeders. Zij waren geen 'slechte' meisjes.
- Er moet publieke erkenning komen van het loyaliteitsconflict waar afgestane kinderen mee geconfronteerd werden.
- Alles rondom binnenlandse adoptie had niet kunnen plaatsvinden zonder medewerking van de overheid (bijv. administreren van uithuisplaatsingen), het rechtssysteem (bijvoorbeeld goedkeuring van uithuisplaatsingen), de voogdijstichtingen, de kerk, en Raad voor de Kinderbescherming. Dit moet erkend worden en deze partijen moeten dit zelf ook erkennen.
- Op korte termijn dient er overheidsaandacht voor de geleden schade te komen. De negatieve gevolgen van de adoptiewet 1956-1984 moeten duidelijk worden en alle betrokkenen moeten eerherstel krijgen. Deze aandacht bestaat uit: excuses, erkenning, en publieke aandacht, zodat iedereen het hoort.
- Geen monument
- Wel een monument bouwen voor het leed van de hele adoptiecirkel.

Dossiers

- Er moet openheid zijn van de volledige dossiers, zonder weggelakte delen en toegankelijke inzage.
- Er moet transparantie komen rondom de hele administratie; bekend zijn wat er allemaal is opgenomen en hoe de opbouw van dossiers tot stand kwam. Antwoord op de vraag: wat droeg bij aan het besluit tot afstand?
- Er moet toegang zijn tot medische dossiers uit de biologische familie en kosteloos extra medisch onderzoek. Het afgestane kind moet op kosten van Nederlandse Staat toegang krijgen tot medisch informatie over zichzelf.
- Dossiers mogen niet na 50 jaar vernietigd worden.

Rechten

- Geadopteerden moeten het recht krijgen om de adoptie te mogen herroepen, zonder te maken te krijgen met een verjaringstermijn en bijhorende kosten.
- Alle binnenlands afgestane kinderen moeten het recht krijgen op hetzelfde aanvullende medisch onderzoek, wat buitenlands geadopteerden ook krijgen.
- De groep afgestane kinderen moet drempelloos en kosteloos zijn/haar naam terug kunnen krijgen. Via een Koninklijk Besluit is dat nu 835 euro.
- Het belang van het kind mag niet achtergesteld worden op de bescherming van privacy van de afstandsmoeder en vader
- Rectificatie van persoonsgegevens moet mogelijk zijn zonder dat dit om inmenging van advocaten vraagt met de bijbehorende kosten.
- Geadopteerde kinderen waarvan geen medische informatie vanuit de familie bekend is, mogen niet uitgesloten worden van verzekeringen, zoals de levensverzekering of arbeidsongeschiktheidsverzekering. Concreet betekent dat de hoge premies, die worden gerekend, door het ontbreken van deze informatie, niet voor adoptiekinderen moeten gelden.
- Tijdens het procederen waarbij de biologische vader en/of moeder verplicht wordt informatie vrij te geven, mag niet ineens wel de familieband op de proppen komen als die familieband volgens alle andere dossiers ontkend wordt.

- De persoonskaart en het profiel in Mijn Overheid moet volledig en kloppend zijn. Er moet op staan wat het afgestane kind wil, bijvoorbeeld dat zij/hij geadopteerd is, wie de biologische moeder en vader waren (als die informatie bekend is). In het geval het afgestane kind deze informatie niet op diens persoonskaart wil hebben, dan mogen de generaties die volgen alsnog deze informatie aan de eigen persoonskaart toevoegen.

Houding overheid en instanties

- De relatie tussen afgestane kinderen en betrokken instanties moet gelijkwaardig worden. Dat was vroeger niet en nu ook niet wanneer je met hen in contact staat.

Het nieuwe onderzoek

- Er moet onderzocht worden wat de eventuele gevolgen van afstand en binnenlandse adoptie waren voor de gastgezinnen waar moeders verbleven voor ze bevielen.
- Er moet onderzocht worden wat de rol van de kerk was, zodat daar duidelijkheid over komt.
- Er moet duidelijkheid komen hoeveel mensen moesten betalen om het adoptieproces in te mogen en succesvol een kind mee naar huis te kunnen nemen. "Ik wil weten hoeveel mijn adoptieouders voor mij betaald hebben."

Kenniscentrum

- Er moet een centraal punt, een advies- of steunpunt komen waar je naar toe kunt voor informatie, je verhaal kunt te doen, en in contact met lotgenoten kunt komen.
- Er moet meer aandacht komen voor kinderen die in grensgebieden geboren zijn en/of geadopteerd zijn naar het naburige land.
- De overheid dient actief bij te dragen aan zoektochten naar verwantschap. Bijvoorbeeld door middel van DNA testen gratis ter beschikking te stellen of zoektochten via My Heritage te vergoeden voor afgestane kinderen.
- Er moet betere scholing voor hulpverleners komen.
- De kennis bij arbodiensten over de effecten van adoptie moet vergroot worden.

Voorlichting van grotere publiek

- Er moet aandacht voor de 'adoptiewet 1956 en 1984' in de onderwijsmethode komen, zodat nieuwe generaties anders en beter geïnformeerd worden over adoptie en de gevolgen daarvan.
- Er moet een spotje komen over adoptie bijvoorbeeld in de Ster (het reclameblok) zodat de huidige generatie voorgelicht wordt en er erkenning gegeven wordt voor historisch erfgoed.
- Binnen de GGZ, maatschappelijk werk, op scholen en bij Arboartsen moet kennis komen over de gevolgen van adoptie. Kennis over de psychologische effecten, en ook over de familiale consequenties.

Psychologische/medische ondersteuning

- Er moet kosteloze nazorg komen voor betrokkenen door zorgprofessionals. Het Fiom is als partij uitgesloten om deze nazorg te leveren.
- Er moet ook nazorg komen voor de kinderen van afgestane kinderen als die dat willen. Het afstand doen heeft generatie overstijgende gevolgen.
- Elke geadopteerde die dat wil moet uitvoerig medisch onderzoek krijgen als ze dat willen, om erachter te komen of ze mogelijk genetisch belast zijn en dat kunnen doorgeven aan eigen kinderen. Dit dient de Staat te financieren.

- De overheid dient ook hulp en ondersteuning te bieden aan afgestane kinderen bij het achterhalen van hun medische familiegeschiedenis.

Financiële compensatie

- Ouders en kinderen moeten schadeloos gesteld worden. Iedereen heeft heel veel kosten gemaakt voor zaken waarvoor zij niet voor mochten, konden of wilden kiezen.
- Er moet compensatie komen voor de geleden financiële schade, zoals proceskosten en DNA testen.

Visie op adoptie

- Er moet een verbod komen op gesloten adopties. Als er echt geen andere optie is dan adoptie, dan mag alleen de open variant worden benut, waarbij de moeder-kind relatie kan blijven bestaan.
- Er moet een verbod komen op anonieme babyruikjes of andere methodes waarbij moeders kinderen anoniem afstaan.

Overig

- Afstand en adoptie die destijds plaatsvonden moeten benoemd worden als kinderontvoering.

Tafel 4, zeven deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Kerk en overheid moeten toegeven dat dossiers zijn vervalst en dat moeders onder druk zijn gezet en gedwongen om hun kinderen af te staan.

Positie belangenbehartigers

- Positie van belangenbehartigers dient versterkt te worden.
- De coördinatie van belangen dient georganiseerd te worden. Er moet bijvoorbeeld een platform komen waarop betrokkenen elkaar kunnen vinden en krachten kunnen bundelen.

Dossiers

- Dossiers van afgestane kinderen moeten behouden blijven en mogen niet vernietigd worden (bijv. een oneindige termijn), zodat ze ook beschikbaar zijn voor kinderen van afgestane kinderen of diens nazaten.
- Dossiers moeten volledig open zijn, zonder weggelakte passages en zonder toestemmingseisen (adoptieouders mogen niet beslissen of informatie over de biologische moeder en vader wordt achtergehouden).
- Afgestane kinderen moeten ook recht en toegang krijgen tot de (medische) dossiers van de afstands moeder en vader.
- Er dient een centraal adoptiearchief te komen waar alle dossiers en documenten van het Fiom, ministerie van JenV, regionale archieven, voormalige en bestaande kinderhuizen, ziekenhuizen en kerken bewaard worden. Dit archief dient beheerd te worden door een onafhankelijke instelling en dient vrij toegankelijk te zijn voor afgestane kinderen.

- Er moet goede ondersteuning geboden worden bij het inkijken van dossiers, zonder dat het paternalistisch is.

Onderzoek

- Er moet een onafhankelijk en transparant onderzoek komen dat de hele zaak goed in kaart brengt, o.a. de rol van de overheid en de betrokken uitvoerende instanties dient goed onderzocht te worden.
- Het werk van de onderzoekcommissie moet transparant zijn.
- Personen die werkzaam waren in het systeem (bij Fiom, Raad voor de Kinderbescherming of kerk) die de fouten maakten, mogen onder geen enkele voorwaarde een zetel krijgen in de commissie of begeleidingscommissie.
- Het onderzoek moet worden uitgevoerd door een hoog college van Staat, zoals de Algemene Rekenkamer of de Ombudsman en niet door het ministerie van JenV
- Mocht het onderzoek toch onder verantwoordelijkheid van het Justitie en Veiligheid plaatsvinden, dan moet er een register komen waarin alle ambtelijke contacten worden vastgelegd. (whatsapp, mail, telefoon).
- Er dient een onderzoek te komen naar alle kindertehuizen in heel Nederland waar afgestane kinderen hebben gewoond.
- Verantwoorde en objectieve geschiedschrijving van de institutionele praktijk moet onderdeel worden van het hele traject.
- De commissie moet niet over afgestane kinderen gaan maar samen met afgestane kinderen aan het onderzoek werken. De stem van afgestane kinderen moet vertegenwoordigd zijn in de commissie.

Kenniscentrum

- Er dient een centraal punt te komen waar serieus naar het verhaal van afgestane kinderen wordt geluisterd en men beaamt dat de dingen echt gebeurd zijn en niet hadden mogen gebeuren (met de kennis van nu).
- Er dient een centrum opgericht te worden waar afgestane kinderen alles kunnen vinden wat ze in hun zoektocht (bijv. naar afstamming) nodig hebben.
- Het erfgoed dient geborgd te worden. Informatie over tehuizen dienen op een centrale plaats bewaard te worden.
- De historie van kindertehuizen en verhalen van afgestane kinderen dienen vastgelegd te worden met behulp van betrokkenen. Interviews met oud-medewerkers (hoe was het, welke moeders herinner je je nog, welke namen ken je nog et cetera) en afgestane kinderen kunnen de basis vormen voor oral history.

Bekendheid bij breder publiek

- Er moet meer bekendheid komen voor adoptie; hoe meer er bekend wordt, hoe meer verhalen er zullen komen.

Psychologische ondersteuning

- Er dient specialistische psychologische ondersteuning voor afgestane kinderen ontwikkeld te worden.
- Er dient psychologische zorg aan afgestane kinderen geboden te worden die meer gebaseerd is op kennis en intensiever is dan nu wordt geboden.
- Er dient een goede en gedegen opleiding voor hulpverlening aan afgestane kinderen te komen (niet de nieuwe opleiding aan Hogeschool Nijmegen).
- Gratis toegang tot hulpverlening voor afgestane kinderen

- Nazorg bij adoptie door capabele hulpverleners.
- Universiteiten moeten gestimuleerd worden om de kennis op gebied van specialistische psychologische hulpverlening aan afgestane kinderen te bundelen in een centrum.

Financiële tegemoetkoming

- Naamswijzigingen naar de originele naam (naam van de afstandsmoeder en vader) moet gratis worden.
- Er moet een financiële vergoeding toegekend worden als vorm van erkenning. Het gevoel heerst dat wanneer een financiële vergoeding, als vorm van letselschade, aan de orde is, de overheid de kwestie pas serieus neemt.
- Het zoeken naar de afstandsmoeder en vader moet gratis zijn met een vast budget van 10.000 euro per persoon.
- De overheid moet afgestane kinderen helpen hun weg te vinden in wat er mogelijk is op het gebied van DNA onderzoek, en de kosten daarvoor vergoeden.

Overig

- Ministerie moet stoppen met de groep afgestane kinderen wegzetten als 'kwetsbare mensen'. De typering veronderstelt een bepaalde zwakte die daardoor minder serieus hoeft te worden genomen.
- Als ministerie van JenV niets met de uitkomsten doet, dan dienen Tweede Kamerleden gemobiliseerd te worden om onderzoek weg te halen bij het ministerie.

Tafel 5, zes deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Erkenning van en toegeven door instanties dat het niet goed is gegaan. Uitgenodigd worden en dat er excuses worden gemaakt: "Het spijt ons, je hebt gelijk, dit had nooit zo mogen gebeuren".
- Erkenning voor de lange en moeilijke zoektocht naar de afstandsmoeder en vader.
- De gemaakte fouten moeten erkend worden.
- Alle belanghebbende partijen serieus nemen
- Erkenning voor het feit dat afgestane kinderen aan hun lot overgelaten zijn.

Dossiers

- Dossiers moeten volledig toegankelijk, zonder de beperkende AVG-regelgeving.
- Wanneer het afgestane kind 18 jaar wordt, dienen alle dossiers overgedragen te worden aan het kind.
- Toegang tot alle identiteitsbepalende dossiers, inclusief medische gegevens.
- Alle dossiers moeten op orde zijn, foto's die ontbreken moeten worden gezocht en toegevoegd aan dossier.
- Alle dossiers van de Raad voor de Kinderbescherming en Fiom dienen overgeplaatst te worden naar het Nationaal Archief.
- Ook de kinderen van de afgestane kinderen hebben recht op kennis over hun afkomst.

Rechten

- Bij adoptie dient gewaarborgd te worden dat de medische geschiedenis van de biologische moeder en vader/familie bij het kind blijft.
- Er dient een algeheel wettelijk verbod op adoptie te komen.
- Wijziging van de wet uit 1956. Hulpverleners zitten klem bij Fiom, o.a. door privacyregelgeving.
- De band met de biologische moeder en vader mag nooit worden verbroken.

Zorg- en informatieplicht

- De overheid moet actief zoeken naar mensen, die nog nooit hun stem hebben laten horen of een vraag hebben gesteld. De groep die nu aan tafel zit, weet de weg te vinden, maar is topje van de ijsberg.
- De overheid moet meer informatie verstrekken en met een proactieve houding helpen.
- VIZ maakt een roadmap over hoe afgestane kinderen kunnen zoeken, met bij elke stap welke gegevens nodig zijn, en waar men terecht kan met welke vraag. Deze roadmap moet de overheid publiceren en beschikbaar stellen.

Houding van overheid/instanties

- De overheid moet op de toon letten die ze aanslaat. Geen sensatie maar feitelijke en goede informatie.

Onderzoek

- De waarheid moet boven tafel komen. Kloppen de verhalen die aan de kinderen zijn verteld?
- Er moet een onderzoek komen waarbij de onderste steen boven water gehaald wordt.
- In het boek 'Schoot vol tranen' staat dat er in flesvoeding van de baby's het medicijn mellaril werd toegevoegd om de kinderen rustig te houden. Er dient uitgezocht te worden in welke mate dit gebeurde en afgestane kinderen moeten erachter kunnen komen of dit ook aan hen gegeven is.

Expertisecentrum

- Hulp bij noodzakelijke administratieve handelingen, waar afgestane kinderen nu tegen een muur aanlopen. Voorbeeld: op het geboortebewijs de naam van de biologische vader zetten op het moment dat die bekend wordt.
- Er moet ruimte en medewerking gegeven worden aan degenen met vragen, zonder andere betrokkenen (bijv. afgestane kinderen die geen behoefte hebben aan extra informatie) te beschadigen
- Naamswijziging mogelijk maken zonder obstructie én zonder kosten.
- Er dient (o.a. financiële) hulp geboden te worden bij de zoektocht naar de biologische moeder en vader. Vaak weten mensen niet waar ze moeten beginnen.
- Gratis DNA-onderzoek voor 30.000 mensen. Ook voor mensen die hier niet zitten en geen weet hebben van deze erkenningstafels.
- Hulp bij het in contact brengen met oud-medewerkers van Huize de Bocht (Goirle) voor het optekenen van verhalen.
- Uitzoeken hoe wantrouwen en achterdocht bij de afgestane kinderen hersteld kunnen worden. Het is belangrijk dat afgestane kinderen hierbij geholpen worden.

Voorlichting grotere publiek

- Er zou een informatieve documentaire serie moeten komen, met nazorg na uitzending ('Heb je vragen over adoptie, bel xxx')
- Er zou sterk ingezet moeten worden op het voorkomen van ongewenste zwangerschappen. Zodra daar toch sprake van is dient dit heel goed te worden begeleid.
- Er moet onderwezen worden over adoptie op school, bijvoorbeeld tijdens Maatschappijleer.

Psychologische ondersteuning

- Zeer specialistische therapie beschikbaar maken voor het afgestane kind, afstandsmoeders (en soms vaders) en adoptieouders zonder kosten van eigen risico.
- Er dient orthopedagogische begeleiding aangeboden te worden wanneer kind en afstandsmoeder (en soms vader) elkaar ontmoeten.
- Extra hulp voor afgestane kinderen onder andere op het gebied van scholing.
- Aandacht en hulp voor kinderen die er alleen voor staan als het niet goed gaat bij de adoptieouders. Ook moet erkend worden dat wij als kinderen het vaak allemaal alleen moesten doen.

Financiële compensatie

- Financiële schadevergoeding voor het afgestane kind, dat zonder toestemming elders is geplaatst
- Restitutie van kosten die gemaakt zijn tijdens het proces van naamsverandering.

Visie op adoptie

- Geen kinderen meer adopteren, tenzij het heel goed overwogen is en onder begeleiding plaatsvindt.
- Er dient blijvend toezicht gehouden te worden op adoptieouders
- Wanneer adoptie genoodzaakt is, eerst inzetten op het kind plaatsen in de eigen familie. Als dat niet kan dan andere mogelijkheden onderzoeken.
- Hulpverlening moet toezien dat als er één kind is afgestaan er niet meer kinderen worden geboren bij de moeder die vervolgens ook worden afgestaan en in een tehuis terecht komen. Tegelijkertijd kan het ook niet zo zijn dat het volgende kind van de moeder wel in huis mag blijven.
- De gesprekken die hulpverleners met een kind in het kader van de adoptie voeren moeten in afwezigheid van de adoptieouder gevoerd worden.

Overig

- Binnenlandse afstand en het nieuwe onderzoek moet weggehaald worden bij ministerie van JenV en bijvoorbeeld ondergebracht worden bij het ministerie van SZW.
- De Raad voor de Kinderbescherming moet volledig hervormd worden, naar het voorbeeld van het Jongeren Advies Centrum (JAC).
- Gevolgen accepteren van de gemaakte AVG-fouten op groepsniveau. Er ligt een AVG-claim voor het datalek tijdens het vorige onderzoek. Het ministerie van JenV weigert de claim te betalen.
- Alle betrokkenen van afgelopen onderzoek uit hun taak ontheffen, ze zijn incapabel.

Tafel 6, tien deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Er moet op het hoogste niveau excuses gemaakt worden en erkenning gegeven worden voor het leed dat afgestane kinderen is aangedaan.
- De overheid moet erkennen dat ze verantwoordelijk is voor alles wat er gebeurd is. Het gaat daarbij om aansprakelijkheid, ook juridische aansprakelijkheid.
- Er dient landelijke erkenning te komen vanuit de politiek.
- Excuses van alle betrokken partijen over het door hen aangedane leed.
- De kerk moet dit schandaal erkennen.
- Er dient een nationaal monument te komen voor afstandsmoeders (en soms vaders) en afgestane kinderen.
- Er moet helderheid komen over wat er wanneer gebeurt qua erkenning na afronding van het onderzoek door Commissie De Winter.
- Er moet erkend worden dat verhalen over moeders verdraaid zijn om de situatie ernstiger te laten lijken.

Positie belangenbehartigers

- Belangengroepen moeten gebundeld worden.

Dossiers

- Afgestane kinderen moeten inzicht kunnen krijgen in hun medische voorgeschiedenis.
- Er moet ten allen tijde toegang zijn voor inzage in documenten, zonder dat daar weggestreepte stukken in staan.
- Alle dossiers, ook die van jeugdzorg, dienen bewaard te worden.
- Inzicht in dossiers zonder dat vooraf toestemming van adoptieouders nodig is.

Rechten

- Ieder kind heeft recht om te weten wie de ouders zijn. Dit recht dient ten alle tijden beschermd te worden.
- Adoptie moet in principe niet gebeuren. En alleen als het echt niet anders kan, maar dan wel goed volgen hoe het met het kind gaat.
- (Afstands)moeders en -vaders moeten verplicht worden om mee te werken aan de zoektocht van afgestane kinderen naar hun afstamming.
- Het recht om de vader op geboorteakte te kunnen laten bijschrijven
- Het belang van het kind moet voorop staan.

Houding van overheid en instanties

- Er moet meer openheid komen richting de afgestane kinderen en iedereen die getroffen is over er wat er vanuit de overheid gedaan wordt.
- Maatregelen die genoemd worden ook echt uitvoeren en daar als overheid garant voor staan.
- Instanties en overheid moeten stoppen met het advies aan afgestane kinderen en ook aan afstandsmoeders: "Laat het met rust".

Onderzoek

- Er moet duidelijkheid komen hoe adoptieouders vroeger aan een kind kwamen. Moesten ouders geld betalen of juist niet? Wie bepaalde bij welke ouders het kind terecht kwam?
- Er moet onderzoek komen naar de rest van de afgestane kinderen die zich niet hebben gemeld.
- Er kan pas sprake zijn van erkenning als de onderste steen boven komt. Eerst moet er een onderzoek zijn, ook parlementair onderzoek
- Er moet duidelijkheid komen over wat de redenen waren voor wel of geen adoptie.
- Om verder te kunnen is het van belang dat de beerput echt open gaat

Expertisecentrum met ondersteuning

- Er moet een onafhankelijk expertisecentrum komen, in samenspraak met belanghebbenden, maar zonder bemoeienis van de overheid, ingericht worden. Wel met steun en financiering van overheid.
- De overheid moet zorgen dat mensen niet steeds tegen een dichte deur aanlopen, maar zorgen dat er regels komen die daarbij helpen.
- Het moet eenvoudiger en kosteloos worden om namen aan te passen.
- Staat moet een stamboom laten maken en verstrekken aan kinderen.

Financiële compensatie/tegemoetkoming

- Er dient financiële compensatie/een schadevergoeding te komen voor het ervaren leed.
- Er dient financiële compensatie te komen voor alle gemaakte kosten.
- Voor afgestane kinderen dient naamsverandering en alles wat daarbij geregeld moet worden kosteloos te zijn.
- Er dient financiële compensatie te komen, zodat het mogelijk is om therapieën te volgen.
- Alle onderzoeken en dossiers die nodig zijn voor zoektochten dienen gratis te zijn voor afgestane kinderen.
- De persoonskaarten van de afstandsmoeder en vader en gezinskaarten dienen gratis aan afgestane kinderen verstrekt te worden.

Visie op adoptie

- Er moet een goede instantie opgericht worden voor de begeleiding van adoptie.
- Er moet controle komen op adoptieouders; niet iedereen moet zomaar mogen adopteren.
- Er moet stevig en onaangekondigd toezicht op pleeggezinnen zijn.

Overig

- Er moet identificatie komen van de personen die destijds verantwoordelijk waren.
- Er moet deze keer echt iets gedaan worden.
- Het moet snel.

Tafel 7, zeven deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Er kan pas over erkenning gesproken worden als het onderzoek heeft plaatsgevonden en men van het onderzoeksrapport en conclusies kennis heeft kunnen nemen.
- Er moet over verantwoordelijkheidsmaatregelen gesproken worden na uitkomst van het onderzoek.
- Er moet uiteindelijk oprechte excuses komen (net zoals dat in Australië gebeurd is en de NS gedaan heeft voor WOII).
- Rechters moeten excuses aanbieden voor het onvoldoende beschermen van moeders en kinderen

Dossiers

- Alle overheidsdossiers omtrent afstand en adoptie dienen per direct ondergebracht te worden bij het Nationaal Archief. De Raad voor de Kinderbescherming beheert deze dossiers onrechtmatig in strijd met de Archiefwet. Conform de Archiefwet moeten dossiers 20 jaar na sluiting overgebracht worden naar het Nationale Archief.
- Dossiers moeten op orde gebracht worden en gezorgd worden dat er niets wordt vernietigd.
- Er moeten goede dossiers komen met informatie over de afstandsmoeder en vader.

Rechten

- De adoptiewet moet afgeschaft worden.
- Er moet juridische verruiming komen van de mogelijkheden bij adoptie (herroepen, uitbreiden, aanpassen) én afstamming (naamgeving en onherroepelijke herstellen familieverbanden).
- Er moet juridisch geregeld worden dat een familievorm mogelijk is waar alle betrokkenen (afgestane kinderen, biologische en adoptieouders) tot hun recht komen.
- De wetwijziging dubbele achternaam moet vanaf inwerkingtreding geldig zijn voor volwassen afgestane kinderen, opdat zij de achternaam bij geboorte en de achternaam gekregen van de adoptieouders, kunnen combineren in een dubbele achternaam.
- Adoptiedossiers moeten dezelfde status krijgen als de geboorteakte.
- Alle overheidsdossiers moeten behandeld en beheerd worden conform de archiefwet.
- Afgestane kinderen moeten zelfbeschikkingsrecht krijgen op het gebied van dossiers etc.
- Het moet juridisch mogelijk worden dat afgestane kinderen zowel van de adoptieouders als van de biologische moeder en vader kunnen erven.
- Zorg voor tussentijdse evaluaties van wetgeving over complexe vraagstukken, zodat na 30 jaar niet pas blijkt dat het niet goed gegaan is. De overheid moet blijven onderzoeken of ze nog steeds op het goede pad zitten.
- Wettelijke vrije dagen bij overlijden van biologische en adoptieouders.
- Vaders moeten erkend worden en niet alleen genoemd worden als 'verwekker'
- Er moet een familievorm mogelijk zijn, waarin alle betrokkenen tot hun recht komen à la samengestelde gezinnen. Dat betekent ruimte voor allen, voor iedereen in dit proces die dat wil. Dat moet normaal worden gevonden.

Informatieplicht

- Er moet betere informatievoorziening komen over de relevante wetgeving, zoals de wetgeving betreffende inzage dossiers.
- Er dient openheid te komen over de lopende zaken van de overheid op het gebied van binnenlandse afstand en adoptie.

Houding van overheid en instanties

- De overheid moet enkel faciliterend optreden binnen het dossier afstand en adoptie, een leidende en sturende rol is misplaatst en paternaliserend.
- Fiom moet ruimhartig meewerken aan de zoektocht naar de afstandsmoeder en vader en afgestane kinderen niet eerst op psychologische pijnbank leggen, alvorens te helpen.

Onderzoek

- Er moet onafhankelijk onderzoek komen over de hele breedte van het veld. Erkenning zonder onderzoek is niet mogelijk.
- Er moet een grondig onderzoek komen naar de omvang van het probleem.
- De betrokkenen waar het onderzoek over gaat (afgestane kinderen, biologische- en adoptieouders) moeten actief betrokken worden vóórdat de onderzoeksvraag definitief wordt geformuleerd. Of de geformuleerde opdracht moet voorgelegd worden aan betrokken partijen.
- Afgestane kinderen een grotere rol/leidende rol geven bij onderzoek.
- De uitkomsten van de erkenningstafels moeten meegenomen worden in het onderzoek.
- Er moet onderzoek komen waarbij iedereen aan tafel zit, niet alleen de schrijvende gevallen.
- Het onderzoek moet inzoomen en ook aandacht schenken aan de individuele verhalen.
- Het levende aantal afstandsmoeders en -vaders wordt steeds kleiner. Het onderzoek moet geen tienjarenplan worden, anders zijn er geen getuigen meer.
- De rol van kindertehuizen dient onderzocht te worden.
- Er moet kritisch gekeken worden naar het argument 'de heersende tijdsgeest'. Dit argument is misleidend. Misstanden omtrent afstand en adoptie zijn tijdsgeest overstijgend. Bij deze definitieve en vergaand ingrijpende kinderbeschermingsmaatregel heeft de overheid nagelaten om moeders en kinderen te beschermen, terwijl er in die periode na 1956 wetgeving was die had kunnen voorkomen dat moeders en kinderen onnodig gescheiden werden. Er was bijvoorbeeld al een bijstandswet vanaf 1965, terwijl het internationale standpunt was dat moeder en kind bij ten koste van alles bij elkaar moesten blijven.

Centrum

- Er dient een organisatie ingericht te worden die het erfgoed 'afstand en adoptie' gaat beheren. Het beheer van de organisatie moet door betrokkenen zelf gedaan worden.
- Er dient een vaste plek georganiseerd te worden waar afgestane kinderen terecht kunnen met vragen over o.a. dossiers en waar ze geholpen worden door ervaringsdeskundigen.
- Er dient zowel juridische als sociaal psychologische handvatten gegeven te worden om vorm te geven aan het leven binnen geadopteerde en biologische familiekaders.
- Er dient hulp geboden te worden bij het zoeken naar dossiers.

Financiële compensatie/tegemoetkoming

- Alle misstanden/privacy schendingen uit het recent beëindigde onderzoek dienen gecompenseerd te worden. Zolang de overheid hier geen verantwoordelijkheid voor neemt en daar niet naar handelt kan zij nooit de betrouwbare ander zijn in het vervolgonderzoek.
- Betrokkenen dienen een Ferrari te krijgen.

- Betrokkenen dienen een miljoen euro te krijgen.
- Rechtsbijstand verlenen indien nodig.
- Geldelijke vergoeding verlenen voor de gevolgde therapieën.

Visie op adoptie

- Er dient een belangenbehartiger te zijn die voor het geadopteerde individu opkomt en naar hun wensen/behoefte vraagt. Naar het voorbeeld bij uithuisplaatsingen, waar het kind ook een advocaat krijgt die de belangen behartigt.
- Adoptie in de huidige vorm moet stoppen.
- Er dient meer aandacht te komen voor de acceptatie van kinderloosheid.
- De screening van de adoptieouders moet beter, dit is destijds te vaak niet goed gegaan.
- De Raad voor de Kinderbescherming moet ook jonge moeders, die nog kinderen zijn, beschermen.
- Ouders kunnen geen adoptieouder meer worden, alleen pleegouder. Een kind is geen eigendom en ook niet van adoptieouders.
- Adoptie zou herroepen moeten kunnen worden door de geadopteerde.
- Adoptie blijft je hele leven een rol spelen.

Overig

- Er dient duidelijk onderscheid gemaakt te worden tussen afstandsmoeders die willens en wetens afstand hebben gedaan en afstandsmoeders die daartoe zijn gedwongen.
- Het taboe moet worden doorbroken.

Gegroepeerde individuele gesprekken, vijf deelnemers

Gewenste maatregelen

Erkenning

- Erkennen van fouten, indien dit aan de orde is.
- Excuses maken is het minste dat de overheid kan doen. Overheid, maar ook de kerk en de notabelen van het dorp hebben mensen zo weten te beïnvloeden dat moeders afstand van hun kinderen deden.
- De Minister moet diep door het stof gaan. Zij/hij moet erkennen dat het niet goed gegaan is, dat er heel veel leed is geweest en dat dit hele levens doorspekt.
- De moeders moeten erkend worden in hun leed en dat zij niet vrijwillig afstand deden.

Dossiers

- Er dient volledige openbaarheid te komen van alle voor afgestane kinderen en afstandsmoeders relevante dossiers. Alle papieren moeten vindbaar zijn.
- Toegang c.q. openbaar maken van alle relevante gegevens van de betrokkene en zijn vader, inclusief besluitvorming, indien er fouten gemaakt zijn of valsheid in geschrifte en/of het laten verwijderen van dossiers.
- Er zou een zoektocht moeten komen naar de dossiers die 'kwijt' zijn. Er moet boven water komen hoe dit kon gebeuren en wie invloed heeft gehad op de verdwijning ervan. Er zou bijvoorbeeld een landelijk zoekteam opgericht kunnen worden.

- Alle dossiers zouden naar een centraal punt gebracht moeten worden en open/toegankelijk zijn voor de betrokkenen.

Informatieverplichting overheid

- Er dient zorgvuldige en volledige voorlichting gegeven te worden (eventueel alle ontwikkelingen in het afstands- en adoptiedomein) voor alle betrokkenen en de bekende meedenkers. Te veel betrokkenen voelen zich niet gezien en daarmee (weer) niet erkend.

Houding instanties en overheid

- De rol van het Fiom én het feit dat het Fiom steeds traineert en blijft souffleren op de achtergrond moet erkend worden. Dit is een zorgelijke zaak en dat moet zo snel mogelijk worden opgelost.
- Er is geen behoefte aan bemoeizorg. Mensen zijn al genoeg geringelood door de Nederlandse overheid. Mensen hebben behoefte aan het herkrijgen en verkrijgen van de eigen autonomie.

Onderzoek

- Er dient een degelijk onderzoek gedaan te worden naar alle betrokken partijen in het afstands-, uithuisplaatsing- en adoptiedomein. Met name ook voor de rol van de politiek, het ministerie, de kinderbescherming, de tehuizen, Fiom en de jeugdzorg. Daarbij mogen de Nederlanders uit de voormalige koloniën niet worden vergeten.
- Het onderzoek naar gedwongen afstand van vrouwen van kleur moet onderzocht worden in hoeverre er anders is gehandeld (o.a. door het Openbare Ministerie, in casu de officier van justitie, in gevallen waarin Nederlandse moeders een koloniale afkomst hadden versus Nederlandse moeders zonder migratieachtergrond.

Expertisecentrum

- Er zou een Speciaal Fonds moeten komen voor mensen om bijvoorbeeld een eigen bedrijf te beginnen of een opleiding af te ronden
- Er dient ondersteuning geboden te worden in de zoektocht naar de ouders, ook wat betreft medische gegevens (zicht krijgen op eventuele erfelijke ziektes).
- De steunorganisatie dient strikt neutraal te zijn.
- Er dient samengewerkt te worden met DNA- banken zoals 23 and Me om te zoeken naar familie. Dit is cruciaal vanwege erfelijke ziekten en zoeken naar identiteit.

Voorlichting breder publiek

- Er moet meer bekendheid komen voor dit onderwerp. Het is belangrijk dat mensen weten dat dit gebeurd is. Er zou een uitzending of serie gewijd moeten worden aan dit onderwerp. Zowel de goede als slechte verhalen moeten dan aan bod komen.

Financiële tegemoetkoming

- Er dient een compensatieregeling opgezet te worden voor het leed dat is geleden, niet als pleister op de wonden, maar om de materiële schade die ontstaan is door de situatie te ondervangen.
- Financiële vergoeding voor psychologische hulp om inzicht te krijgen in persoonlijkheid, zodat afgestane kinderen kunnen begrijpen hoe ze in elkaar zitten en wat het effect is geweest van een jaarlang in een kindertehuis zitten.

- Het leed is in geld niet uit te drukken
- Er zou financiële tegemoetkoming moeten komen voor advocaat en therapiekosten.

Visie op adoptie

- Ouders moet verplicht worden om DNA af te staan
- Men moet alles op alles zetten om kind in de eigen familie te houden.
- Er dient een vaste vertrouwenspersoon voor adoptie- of pleegkind, die band met kind opbouwt en waar kind alles aan kwijt kan (geweld, pesten, intimidatie en verandering van voogden).
- De kwaliteit van pleegzorg dient verbeterd te worden, door het introduceren van een opvoedcertificaat, controle uit te voeren op strijdige belangen en op mishandeling van kinderen, voorbereiden van kind op volwassenheid en te zorgen voor een spaarbankboekje voor de toekomst.
- De waarheid moet altijd worden verteld, het is schadelijk om afgestane kinderen met een geheim op te laten groeien.
- Er zou meer bewustwording over adoptie moeten komen, dat het een mogelijkheid is om je kind af te staan, maar dat dit niet zomaar vanzelfsprekend is.

A.3 De adoptieouders

Gegroepeerde individuele gesprekken (3 mensen)

Gewenste maatregelen

Versterken van stem

- Stem van adoptieouders moet worden versterkt, omdat zij kunnen zorgen voor de relatie tussen kind en de biologische moeder en vader.
- Justitie/instanties moeten zich richten tot de groep adoptieouders en de adoptieouders als ervaringsdeskundigen erkennen. Deze groep weet juist hoe het met de kinderen gaat, waar het mis gaat en waarom.

Dossiers

- Bewaartermijnen van de dossiers moeten opgerekt en beter beheerd worden. De dossiers stellen niet veel voor. Kinderbescherming gooit dossier na 20 jaar weg. Fiom heeft ook niets (brieven van de biologische moeder aan dochter zitten niet in dossier)
- De biologische moeder en vader dienen inzicht te krijgen in de dossiers om afgestane kind te zoeken en te ontmoeten.

Recht

- Afwegen wat de voor- en nadelen zijn van het veranderen van de naam. Officiële adoptie en dus nieuwe naam geeft juridisch meer zekerheid, bv m.b.t erfenis van adoptieouders.

Expertisecentrum

- Er dient verkend te worden wat de wetenschap doet. Rene Hoksbergen was bijzonder hoogleraar op de leerstoel adoptie (ingesteld door vereniging Wereldkinderen) bij Universiteit Utrecht.
- Taboesfeer doorbreken. Door hulp/voorlichting aan te bieden aan de moeder van een afstandsmoeder. Die hebben vaak grote invloed gehad op het afstaan. Bijvoorbeeld door expertisecentrum. Sociale media en tijdschriften kunnen hierbij ook een rol spelen
- Een vraagbaak moet er komen voor basale vragen voor ieder van de "adoptiedriehoek".
- Ruimte voor adoptieouders om ervaringen, zorgen, vragen en oplossingen te delen met anderen. Bijvoorbeeld in verband van lotgenoten, organisaties of met psycholoog.

Visie op adoptie

- Medische gegevens van adoptiekind en biologische moeder worden aan het begin overgedragen aan de adoptieouders (nu weet men niets). Dit is onder andere van belang bij erfelijke en overdraagbare ziektes.
- Bij de procedure van adoptie dient de (inter)menselijke kant van de relatie potentiële adoptieouders en adoptiekind zwaarder te wegen dan alle procedures. Indien de relatie zichtbaar zich positief ontwikkelt, kan er snel een beslissing genomen worden. De potentiële adoptieouders zouden hiervoor niet hoeven 'vechten' met de professionals.
- Alle maatregelen moeten gericht zijn dat er geen kinderen meer worden afgestaan. In ieder geval nooit het kind direct na de geboorte weghalen, maar juist contact met de moeder stimuleren.
- Alle moeders zouden eigenlijk de eerste drie maanden zelf voor hun kind moeten zorgen, en dat pas daarna een beslissing genomen kan worden over afstand. Daarbij ook hulp aanbieden zodat de opleiding kan worden vervolgd en opvang geregeld kan worden.
- Neem de moeder serieus, ga met haar praten en vraag wat zij wil.

- Bij ongewenste zwangerschap in eerste instantie verkennen of het kind niet opgenomen kan worden in het thuisgezin (er was geld genoeg), inclusief begeleiding en gesteund door wetgeving ('met je eigen wortels, groei je het best').
- Bevorderen van de visie, in voorlichting en beleid, dat de meest ideale situatie is dat alle verbindingen in de driehoek: biologische moeder, adoptiekind, adoptieouders open, hartelijk en respectvol zijn.
- Zorg dat het verhaal van de biologische moeder bekend is bij een geadopteerd kind. Hierdoor kan het kind beter begrijpen waarom zij/hij geadopteerd is en de boosheid hierover afnemen.

Visie op rol/houding adoptieouders

- Adoptieouders dienen in openheid en met respect voor ieders gevoelens de relaties van adoptiekinderen met hun biologische moeder en vader, met hun (half)broers, -zussen en verdere familie te bevorderen en te faciliteren, indien gewenst.
- Contact aanbieden op regelmatige basis tussen de biologische moeder en vader en kinderen van kleins af aan. Het open houden van relaties kan helpen het taboe te doorbreken. De angst om later contact te zoeken is erg groot. De kans voor een 2e afwijzing is aanwezig.
- In de begeleiding van de adoptieouders er scherp op zijn, wanneer er claimgedrag naar voren komt.
- Adoptieouders moeten de visie dat alle verbindingen in de driehoek hartelijk en respectvol zijn uitdragen en daar naar handelen.

Hulpverlening

- Afstandsmoeders dienen begeleid en ondersteund te worden in de periode na de afstand.
- Direct bij een ongewenste zwangerschap professionele hulp aanbieden. Huisarts of verloskundige dient hier bijvoorbeeld een rol te spelen.
- Zorgen voor hulp bij de bevalling en zorgen voor een normale bevalling.
- Begeleiding voor de moeder door middel van voeren van gesprekken en voorkom geheimhouding, door ook begeleiding aan haar omgeving (opvoeders) aan te bieden.
- Adoptie ouders zouden moeten worden ondersteund bij het onderhouden van contact met de afstandsmoeder. Het is niet in het belang van het kind dat het geadopteerd zijn wordt genegeerd/verzwegen.

Overig

- Het mag NIET gebeuren dat er niets gebeurt met de aangedragen maatregelen en wij weer in de kou staan c.q. niet worden gezien.